

Nr. 10

ACGI

8. MÄRTSIL 1924.

A. Stieren.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

TALLINNA EESTI KIRJAST.-ÜHISUSE

kirjastusel ilmunud

RAAMATUTE NIMEKIRI

- Käskivi.** Novellid. Adson, A. Hind 85 m.
- Taavet Soovere elu ja surm.** Romaan. Mait Metsanurk. Hind 120 mk.
- Saatused tujud.** Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mk.
- Poiss ja liblikas.** Novellid. A. H. Tamm-
saare. Hind 100 mk.
- Teekond Hispaania.** Reisikirjeldus. Friedebert Tuglas. Hind 200 mk.
- Pärisosa.** Luuletustekogu. Marie Under. Hind 85 mk.
- Nipet-Näpet.** Legendid, anektoodid ja tõsijuhtumised. A. Jürgenstein. H. 50 m.
- Vähkmann ja Ko.** Fõljetonistlik romaan. O. Luts. Hind 100 mk.
- Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus.** I ja II jagu. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. I jagu — hind 60 mk., II j. hind 150 mk.
- Tiibuse Mari ajalikud laulud.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. H. 35 m.
- Eesti iseseisvuse teel.** I. Vene revolutsioonist Eesti vabadussõjani. Ülevaade 1917. ja 1918. a. sündmustest. A. Tammann. Hind 160 mk.
- Minu mälestused.** Adm. Joh. Pitka memuaarid. Hind 225 mk.
- Sõda Landesvehriga.** J. Poopuu. H. 100 m.
- Au langenuile.** Luuletused vabadussõja kangelastele. Aks. Kallas. Hind 200 m.
- Elu mäng.** Jutustus Eesti vabadussõjast. Mihkel Lüll. Hind 90 mk.
- Ahvide kasvandik.** Juhtumuste romaan. Ed. R. Burroughs. Inglise keelest L. L. Hind 200 mk.
- Kadunud mees.** Ülipõnev romaan. Inglise keelest L. L. Hind 160 mk.
- Loitev Koit.** Romaan Ameerika dollarimaalt. Jack London. Inglise keelest H. M. Hind 200 mk.
- Malailaste laev.** Romaan. Clark Russell. Inglise keelest. Hind 150 mk.
- Julge Mäng.** Kriminaalromaan. R. Augustin Freeman. Hind 80 mk.
- Punased lõunast.** F. Grass. Hind 60 m.
- Psühkoloogia põhjooned.** I osa. Dr. H. Höfding. Tõlkinud K. Freiman. Hind 130 mk.
- Vallitud Eesti rahvalaulud.** Antoloogia, eessõnaga rahvaluule üle. A. Saareste. Hind 130 mk.
- Kodumaal rännates II.** Piirisaare-Endla-Neeruti-Haapsalu. G. Vilberg. Hind 100 m.
- Kasvatuse radadel.** Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mk.

J. KOORT.

MEHE PEĀ.
GRANIT.

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

II AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2
TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

INDIA SUURVAIM — MAHATMA GANDHI.

Meie noorsoole otsitakse suuri eeskujusid. Selleks kirjutatakse tähtsate meeste elulugusid. Aga tähtsad ja isegi kuulsad ei ole igakord eeskujuks kõlbulikud ehk neid peab idealiseerides võltsima, et nad selleks kõlbaksid. Sagedasti aetakse ka tühje kotte püsti. Varem või hiljem saavad aga nüüdsed noored „eeskujudest“ võltsimata pildi ja see hävitab neis aina usku inimese tõsisesse suurusse ja idealismi üldse. Toome sellepärast siin ühe tõsiselt suure mehe elust ja tegevusest lühikese pildi. Meie tähtsamaid tegelasi ja „suuri mehi“ temaga võrreldes ei ole kellelgi raske ise järeldusi teha, kus pool tõsine suurus. See mees, kellest siin kõneleme, on pagan, aga pole midagi parata, oleme sunnitud paganamailt kõige kõrgema moraali kehastajaid otsima.

Mahatma Gandhi on meil Eestis peaaegu täiesti tundmatu. Ajalehed on Londoni telegrammides mõnel korral teda nimetanud ja töid hiljuti sõnumi, et ta vangist vabastatud — see on kõik. Eks see ole näide, kui vähe meie maailma vaimlisest elust, maailma suurte vaimude elust teame ja osa võtame. Aga ometi on meie ajalehis ruumi väikeste kuritegude veerupikkuseks vestmiseks ja väikeste kurjategijate elulugude ja tegude kujutlemiseks!

Mahatma Gandhist on Inglise keeles juba kirjandus olemas. Prantsuse tähtsam kirjanik, suur idealist Romain Rolland on temast raamatu kirjutanud, mis suurte meeste elulugude hulgas üks paremaid.

Tarvitame Gandhist kirjutades peaaegu ainult Rollandi andmeid.

Rahulikud pruunid silmad. Väike kõhn mees, kitsa näoga, suurte eemalhoidvate kõrvadega. Valge peakate, riietatud valgesse jümedasse rüüsse, jalad paljad. Toidab ennast riisi ja puuviljaga, joob ainult vett, magab vähe, paljal põrandal, töötab alati. Oma keha ei võta nagu arvessegi. Midagi üllatavat temas ei ole.

ainult suure kannatlikkuse ja armu väljendus. Ta on lihtne kui laps, lahke ja viisakas vaenlastegi vastu, suure otsekoheusega. Ta kõneleb tagasihoidlikult, püüab oma otsustustes äärmiselt õiglane olla, ei salga kunagi oma eksimisi, ei tee kunagi kompromisse, ei aja mingit diplomaatiat, hoidub kõigest kõnekunsti võttest või ei mõtle neist kunagi, põlgab rahva meelevaldusi, on sõna otsekoheuse mõttes otse haige sellest, et teda hulgad jumaldavad. Tal on hea olla väheste hulgas, õnnelik on ta ainult üksilduses, kus ta „tasast, vaikist häält“ kuulab, kes teda juhib.

See on mees, kes kolmsada miljoni inimest liikuma pannud, Briti ilmariiki ähvardab kõigutada ja inimsuse poliitikas laineid lööb, missuguseid kakstuhat aastat pole nähtud, ütleb Romain Rolland.

Mahatma tähendab otsekoheuse tõlkes Suurvaim. Selle nime on India rahvas Gandhile annud. Tema nimi on Mohandas Karamchand Gandhi. Sündis 1869. a. Põhja-ida-Indias, väikeses pooliseseisvas riigikeses. Tema vanaisa ja isa olid kohalikus riigis peaministrid, langesid aga oma iseseisvate vaadete pärast valitseja vaenu alla ja pidid palju kannatama.

Gandhi on haritud perekonnast, kes Hindu usu voolu poole hoidis, mille üheks tähtsamaks põhimõtteks on — mitte vägivalda tarvitada. Tema isa ei hoolinud rahast, tarvitas selle peaaegu ainult heategemiseks. Ema oli väga usklik, paastus, andis andeid ja ravitses haigeid. Gandhi käis esiti kohalikkudes koolides, hiljem Ahmedabadi ülikoolis. Kooli-eas elas ta rasket usulist kriisi, sai peaaegu atheistiks, jumalasalgaajaks.

Üheksateistkümmene-aastaselt läheb ta Inglis-

maale, et Londonis oma haridust täiendada ja õigusteadust õppida. Suurlinn ei jätnud temagi peale mõju avaldamata: ta püüdis gentlemaniks saada, muidugi välimiselt, nagu enamjagu gentlemanidest, raiskas aega ja raha. See kestis ainult mõne kuu. Siis hakkas ta korralikult töötama ja loobus välistest lõbudest. Londonis õppis ta India püha raamatut Bhagavad Gita't tundma ja jõudis otsusele, et „tema lunastus ainult Hindu religiooni läbi võimalik on.“

1891. aastal läks ta Indiasse tagasi ja hakkas Bombay kõrgemas kohtus advokaadiks. Paari aasta pärast pani ta selle ameti maha. 1893. aastal läheb ta Lõuna-Aafrikasse, Pretoria linna, et üht hindude asja kaitsta.

Seal algab tema avaliku tegevuse esimene järk, mis kakskümmend aastat kestab. Et see tegevus Euroopas mingit vastukõla ei ole leidnud, ütleb Romain Rolland, see tõendab, kui kitsas meie poliitiliste, ajaloolaste, mõtlejate ja usumeeste silmaring on. Sest mis seal sündis, on kangelaslugu, mille sarnast meie aeg ei tunne. See on kangelaslugu mitte ainult vastupidavuse ja eneseohverdamise, vaid ka oma lõpuliku võidu poolest.

1890—1891. a. oli Lõuna-Aafrikas, peaaeglikult Natali maal 150.000 hindu. Selle „võõra“ rahva sisseränd äratas valgetes „pärismaalastes“ vaenu ja valitsus kasutas seda hindude tagakiusamiseks. Sisseränd taheti ära keelata ja need, kes juba sisse rännanud, välja ajada. Algasid hindude trahvimised, alandavad kohustused, avalikud teotamised, tapmised, varanduste hävitamine jne. Kõik see sündis „valge kultuuri“ lipu all!

Gandhi oli eurooplasi hindude sõpradeks pidanud, oli Inglismaal viisaka kohtlusega harjunud, austas „valget kultuuri“. Hollandi asumaale Transvaali jõudes sai ta selle kultuuri teist külge tunda: ta visati võõrastemajast ja raudteevagunist välja, söimati, teotati, jagati talle jalahoopet. Ta oleks kohe Indiasse tagasi pööranud, aga teda sidus kohustus oma kaitsealuste vastu üheks aastaks.

Kui see aeg mööda jõudis, ei läinud aga Gandhi mitte Indiasse tagasi. Lõuna-Aafrika valitsus valmistas parajasti seadust, mis hindudelt nende viimased õigused oleks röövinnud. Hindud olid aga kaitsevõimetud, organiseerimata, demoraliseeritud. Neil puudus juht. Gandhi hakkas selleks.

Ja nüüd algab kangelaselik võitlus riigivõimu ja rahvaenamuse vastu. Gandhi kaitseb advokaadina hindude õigusi, kutsub hindude kongressi Lõuna-Aafrikas kokku, annab märgukirje, teeb ajakirjanduses hindude heaks kihutust, organiseerib hindude hariduslise liidu, asu-

tab ajakirja „Indian Opinion“, mis Inglise ja kolmes India keeles ilmub.

Juba seal. Lõuna-Aafrikas, hakkab ta poliitikas oma passiivse vastupaneku taktikat tarvitama. See oli kui usuline streik, mille vastu iga vägivald murdus, sest „streikijad ei täitnud ühtki kohustust, mis ülekohtusena tundus, aga ei tarvitanud ka vähematki vägivalda.“

Gandhi jüngrid pidasid endid kui kristlased Rooma ajal üleval, kannatasid kõik karistused ja piinad ning võitsid ikka rohkem poolehoidu. Oli aga riigil mingi üldine hädaoht, siis ruttasid hindud kõigile appi. Nii võtsid hindud kuulsas Buuri sõja ajal sellest sõjast Punases Ristis osa. Katk laguneb Natalis laiali — jälle on Gandhi oma hindudega abi organiseerimas.

Aga tagakiusamine kestab edasi. Gandhi ise istub mitu korda vangis, saab rahva käest peksta, jäetakse kord surnuks arvatuna maha, kannatab igasugu teotusi ja alandusi, aga tema jõud ja kindlus aina kasvab. 1906. a. on Johannesburis hindude kongress, kus pühalikult passiivse vastupaneku taktika kohustavaks tunnustatakse. Hindudega ühinevad ka hiinlased. Algab kõige ägedam tagakiusamine, kõige raskemad karistused kuulsas kindral Smutsi juhatusel. Aga hindude vastupanek ei murdu, nad võitlevad Gandhi juhatusel, kuni 1914. aastal Lõuna-Aafrika valitsus nendele elamise ja töötamise õigused annab.

Gandhi mitte-vastupaneku ehk passiivse vastupaneku teooria oli tegelikus elus võidu toonud.

Suure juhi kuulsuse ja aupaistusega läheb ta nüüd Indiasse tagasi ja sellega algab teine ajajärk tema tegevuses.

India rahvusline ärkamine algas iseäranis Vene-Jaapani sõja ajal, mis Idamaa rahvaste eneseteadvust tõstis. Indias oli aga enamus ja selle juhid Inglise valitsusega „rahul“, nagu Venemaa rahvad Suur-Vene valitsuse all.

Gandhile olid India olud võõraks jäänud, ta luges end koju tulles Inglise truuks alamaks ja läks sõja algul Inglismaale, et haavatutele abiandmist organiseerida. 1919. aastani jutlustas ta Inglismaaga koostöötamisest ja pani oma elu neli korda Inglismaa eest kaalule. Samuti tegid ka väga paljud hindudest.

Inglismaa oli sõja Saksamaa vastu sõjaks õiguse eest kuulutanud ja Indiale autonoomia (Home Rule) lootusi annud. 1917. aastal lubas Inglise India asjade sekretäär Montagu Indiale oma vastutava valitsuse ja 1918. a. avaldas India asekuningas ametlikult konstitutsioonilise valitsuse asutamise teadaande. See sündis siis, kui liitlaste käsi Lääne sõjaväljal halvasti käis. Lloyd George pööris India poole toetuse üleskutsega ja andis mõista, et India

Mahatma Gandhi
eurooplase ülikonnas.

iseseisvus lähedal on. See vaimustas kauget asumaad ja ta saatis ligi miljon meest Inglise sõjaväkke.

Pettumus oli aga kohutav. 1918. aasta lõpuks oli inglastel hädaoht mööda ja ühtlasi oli ka India abi ununenud. Ei antud uusi vabadusi, võeti endisedki ära. 1919. aasta algupoolel pannakse inglaste poolt Indias midagi piiramis- seisukorra sarnast maksma.

See äratav illusioonidesse uinutatud India. Seal saadakse aru, et Inglismaa poolt midagi loota ei ole peale endiste vabaduste äravõtmise. Algab liikumine vabaduste kättevõitmiseks ja selle liikumise etteotsa astub Gandhi.

Viha Inglismaa petliku poliitika vastu oli nõnda suur, et liikumine mässulist laadi võttis ja Gandhi esimene ülesanne oligi rahvast igasugusest vägivalditarvitamisest eemal hoida.

Vähe aega enne seda oli tähtsam India poliitiline juht Tilak surnud ja sündmuste käik sundis Gandhit poliitilise juhi kohused enese peale võtma, ehk tema küll enam usule kui poliitikale tahtis elada. Ta on sügavalt andunud oma esisade usule — hinduismile, on sellele südame ja mõistusega andunud. Ta läheb aga põhjalikult lahku meie usumeestest sellepolest, et vähemaiski asjus usulisi tõekspidamisi teostab, kuna meil pühakirja sõna kuulutajad harilikult tarviliikukaks ei pea seda täita. Gandhi on väga salliv ka teiste uskude vastu ega pea Piiblit, Koraani ja Zend-Avestat India pühadest raamatutest halvemaks. Lääne kirjanikest on talle armsamad Tolstoi, Plato, Ruskin, Carpenter, Mazzini ja Thoreau.

Oma usulisest ilmavaatest välja minnes peab Gandhi Inglise kultuuri Indiale kahjulikuks, hävitavaks (nagu Euroopa kultuur harilikult võõrastele on ka olnud). Aga ta on ka nende hindude vastu, kes inglasi välja tahavad ajada, et siis ise Indiat „Euroopa eeskujul“ korraldada.

Ruum ei luba siin pikemalt Gandhi argumente Euroopa ja Inglise kultuuri vastu tuua. Eks olnud ilmasõda kõige oma tagajärgedega üheks hiilgavamaks näiteks, et Euroopa kultuuriga kõik korras ei ole, et temas ennast hävitavad jõud peituvad. Siin ei ole ka ruumi vastuväiteid tema tõekspidamistele tuua. Pöördume tema passiivse vastupaneku põhimõtte juure.

Gandhi poliitikat nimetatakse Euroopas passiivseks vastupanekuks või ka mitte-vastupanekuks (nonresistance). Seda mõistetakse sagedasti valesti. Passiivne vastupanek ei tähenda loidust, ükskõiksust poliitikas, vaid kõige suuremat ja kestvamat jõupingutust, et mitte vähemaski asjas vaenlasele järele anda, mitte midagi tema korraldustest täita, mitte midagi temaga kaasa teha; kõige suuremat kannatust, et karistusi kanda ja igast vägivalla tarvitamisest hoiduda. Passiivne vastupanek on üks võimsamatest abinõudest rahvaste käes, aga tema tarvitamine nõuab suuremat mehisust, enesevalitsust ning kannatust kui sõjariistus vastuhakkamine või võitlemine.

Ed. H.
(Järgneb.)

Mahatma Gandhi,
oma India ülikonnas, usulise meditatsiooni asendis, vangikojas.

KAITSERÕUGED.

FRANK WEDEKIND. Tõlk. H. H.

Kui ma teile, kallid sõbrad, selle loo jutustan, siis ei tee ma seda sugugi selleks, et teile pakkuda uut näidet naise salakavalusest või mehe rumalusest; jutustan ta teile pigemini seepärast, et temas sisalduvad teatud psükooloogilised veidrused, mis huvitavad niihästi teid kui igatiht ja millest inimene, kui ta neis on teadlik, oskab võtta õpetust elu jaoks.

Kõige pealt aga tõrjun tagasi etteheite, nagu tahaksin kelkida oma unustatud aegade kurjustega, selle kergemeelega, mida täna kahtsen sügavamast südamepõhjast ja mille teostamiseks mul praegu, kus mu juuksed halliks ja põlvend lõdvaks on muutunud, — puudub tahtmine kui ka võime.

„Sul pole midagi vaja karta, mu armas, magus poiss,“ ütles Fanny mulle ühel ilusal õhtul, kui ta mees parajasti koju oli tulnud, „sest abielumehed on üldiselt ainult seni armukadedad, kuni neil selleks pole põhjust. Silmapilgust aga peale, kus neile selleks põhjus on antud, on nad nagu pimedusega löödud.“

„Ma ei usalda ta näoilmet,“ vastasin aralt. „Näib, nagu oleks ta juba midagi märganud.“

„Sa saad ilmet valesti aru, mu armas poiss,“ lausus Fanny. „Ta näoilme on ühe minut leitud vahendi tulemus, mida ma tema juures tarvitsin, et teda armukadedusest vabastada ja teda alati kaitsta, et ta mingil tingimusel sinus kahtlema ei hakkaks.“

„Milline on siis see vahend?“ — pärisin imestanult.

„Need on teatud liiki kaitserõuged. — Samal päeval, mil otsustasin sind oma armuke-seks võtta, ütlesin talle kohe avalikult näkku, et sind armastan. Sellest ajast saadik kordan talle seda alati üles tõustes ja magama heites. Sul on kindlasti põhjust, ütlen talle, selle armsa poisi peale armukade olla; mulle on ta tõesti väga armas, ja see pole ei sinu ega ka minu teene, kui ma ei eksi oma kohustuste vastu, vaid see on ainult tema oma süü, et ma sulle veel nii vankumata truu olen.“

Sellest silmapilgust saadik sain aru, miks ta mees mind oma armastusväärse peale vaatamata mõnikord, kui ta ei arvanud mind teda tähele panevat, nii imelikult kaastundliku ja mõnitava naeratusega silmitses.

„Ja usud sa tõesti, et see vahend oma mõju ka pikemat aega alal suudab hoida?“ küsisin kohmetanult.

„Vahend on eksimatu,“ vastas ta astronoomi kindlusega.

Siiski kahtlesin ma veel veidi ta psükooloogiliste väljaarvamiste murdmatuse juures, kuni mulle ühel päeval järgmine juhtumus häämas-taval kombel paremat õpetas.

Elaşin tookord keset linna kitsas tänavas neljandal korral asuvas väikeses möbleeritud toas ja mul oli harjumus poole päevani magada.

Ühel päikesepaistelisel hommikul, umbes kella üheksa paiku, avaneb äkki uks, ja Fanny astub tuppa.

Mis nüüd järgneb, ei jutustaks ma mingil tingimusel, ei pakuks ta mitte näidet üllatavamate ja siiski arusaadavamate rumaluste kohta, mis võimalikud on inimese vaimuelus.

Ta heidab enesest viimse hilbu ja seltsib minu juure. Edasi ei järgne, minu sõbrad, midagi kõlvatut ega rõvedat. Pean ikka ja alati jälle toonitama, et ma sugugi enam ei soovi teile sündmatusi rääkida.

Väevalt on vaip ta keha ilud katnud, kui ukse taga sammud kuuldavale tulevad; koputatakse ja mul on parajasti veel aega vaiba kiire ülestõmbamisega varjata ta pead, kui juba ta mees sisse astub, üleni higine ja hingeldav ponnistuse tagajärjel, millega ta sada kaksikümmend astet üles oli roninud; seejuures oli ta nagu õnnest särav ja rõõmsalt ärritatud.

„Tahtsin küsida, kas sa ei tahaks Rõbeli, Schletteri ja minuga koos kuhugi välja sõita. Sõidame raudteel Ebenhauseni ja sealt rattal Ammerlandi. Tõeliselt tahtsin ma küll täna kodus töötada; kuid mu naine läks vara Brüchmannide juure, et näha, mis seal kõige noorem teeb, ja seal ei annud mulle ilus ilm kodus enam tarvilist rahu. Luitpoldi kohvikus kohtasin Rõbeli ja Schletteri, ning seal otsustasimegi väljasõidu. Kell kümme viiskümmend seitse läheb rong.“

Vahepeal oli mul veidi aega olnud enese kogumiseks. „Sa näed,“ ütlesin naeratades, „ma pole ükski.“

„Jah, seda ma näen,“ vastas ta sama teadva naeratusega. Seejuures hakkasid ta silmad särama ja lõug vabises üles-alla. Kõheldes astus ta sammu edasi ja seisis nüüd üsna tooli ees, millele harilikult asetasin oma riided. Kõige peal puhkas toolil peen batiist pitsisärk, varrukatega, punaselt tikitud nimetähtedega ja sellel kak's pikka mustast siidist pilutatud sukka kuld kollaste kaunistustega. Kuna naisolevusest midagi muud näha polnud,

kiindusid ta silmad tiiraselt neisse garderoobi-
esetesse.

Silmapiik oli otsustav. Veel moment, ja me-
hele pidi meelega turgatuma, et ta neid asju
kusagil varem on näinud. Maksku mis mak-
sab, kuid pidin ta tähelepanu sellest vaatest
vabastama ja seevõrra kinni hoidma, et ta mi-
nu käest enam ära ei libiseks. Seda võis aga
ainult millegi ennenägematu kaasabil. See
mõttekäik, mis sähvatas välgukiirusega läbi

matu. Haarasin vaiba alumisest äärest kinni ja
tõstsin ta äkki kaelani üles, nii et ainult naise
pea kaetud oli. — „Kas oled kunagi elus näi-
nud säärast ilu?“ küsisin mehelt.

Mehe silmad läksid suureks, kuid ta ise sai
veidi kohmetuks.

„Jah, jah — seda peab ütlema — sul on
hea maitse — noh, mina — lähen nüüd — va-
banda, palun, et — segasin.“ — Seega läks ta
ukse juure, ja mina lasin loori ruttamata jälle

**Eesti vabadussõjas langenud Hugo Treffneri gümnaasiumi õpilaste
mälestus-nimelaua avamine.**

Tartus töötava Hugo Treffneri gümnaasiumi lastevanemate komitee otsustas juba läinud aastal vabadussõjas langenud gümnaasiumi õpilaste mälestuseks asetada vastav mälestus-nimelaud gümnaasiumi saali. Vabariigi kuendal aastapäeval, 24. veebr. s. a., oli nim. mälestusnimelaua püdulik avamine ühes vastava aktusega.

minu aju, sundis mind hakkama saama säärase
toorusega, et ma seda endale veel täna, s. o.
kakskümmend aastat hiljem — andeks pole
annud, kuigi ta tookord minu seisukorra
päästis.

„Ma pole üksi,“ ütlesin. „Kui sul aga ette-
kujutus oleks selle olevuse suurepärasest
ilust, küllap sa siis mind kadestaksid.“ Seega
surusin oma käevarre, millega olin kiskunud
vaiba üle Fanny pea, kramplikult sellele ko-
hale, kus arvasin ta suu olevat, teades, et sel-
lega võin röövida temalt kas või hingamis-
võimaluse ja iga eluavalduse.

Aplalt libisesid mehe silmad üle vaibas
avalduvate lainetejoonte.

Ja nüüd tuleb see ennekuulmatu, ennenäge-

maha langeda. Siis kargasin ma ruttu jalule ja
seadsin enese nii ukse kõrvale, et mees toolil
lamavaid sukki mingil moel enam näha ei
võinud.

„Tulen igatahes lõunase rongiga Ebenhau-
seni,“ ütlesin siis, kuna mehel juba uksepide
käes oli. „Ehk ootate mind seal Posti võõ-
rastemajas. Siis sõidame koos Ammerlandi.
Sellest saab ilus matk. Täna südamest kutse
eest.“

Mees tegi veel paar hästimõeldud, lõbus-
naljakat tähendust ja läks toast. Seisatasin ki-
vistununa seni, kuni enam ta samme ei kuulnud.

Tahan hoiduda kirjeldamast kahetsusväär-
se daami viha ja ahastust avaldavast seisu-
korda. Ta oli hingeliselt täitsa otsas ja an-

dis mulle sääraseid tõendusid vihkamise ja häbistuse kohta, nagu need mulle kunagi mujal elus osaks pole saanud. Kuni ta end riietas, ähvardas ta mulle näkku sülitada. Keeldusin loomulikult enesekaitse vähemastki katsest.

„Kuhu mõtled nüüd minna?“

„Ma ei tea — — vette — — koju — — või ka Brüchmannide juure — et näha, kuidas nende noorema käsi käib. — Ma ei tea.“

— — Lõunal kell kaks istusime koos Ebenhauseni Posti võõrastemaja vilusate kastanite all, Röbel, Schletter, mu sõber ja mina, ning kosutusime praetud kanadest ja helelääkivast mahlasest salatist. Mu sõber, kelle hingeolu ma kogu aeg tähele panin, rahustas mind oma erakorraliselt lõbusa tujuga. Ta heitis minu peale naervaid pilke ja ja hõõrus muhelede oma käsi, avaldamata, mis ta sissimas peitus. Matk jätkus igasugu vahejuhtumusega, ja umbes kell kümme õhtul olime jälle linnas. Vaksali jõudnud, lubasime jälle kokku tulla kusagil õllelokaalis.

„Lubage ainult,“ ütles mu sõber, „et praegu jälle koju lähen ja oma naise kaasa toon. Ta on kogu päeva haige lapse juures istunud ja paneks vist pahaks, kui me ta kogu õhtu kodus üksi laseksime olla.“

Peagi tuli ta ühes naisega lubatud aeda. Vestlemine keerles loomulikult matka ümber, mille sündmusahtrus kõigi osavõtjate poolt jõu-

kohaselt üles puhuti jutustusväärseteks juhtumusteks. Noor daam oli veidi sõnaaher, veidi pahane ja ei austanud mind ainsagi pilguga. Mehe näos aga hiilgas veelgi suuremal määral kui lõunaajal mulle nii mõistatuslik võidurõõm. Ta üleolevad, triumfeerivad pilgud tabasid nüüd enam ta unistavat naist, kui mind. Seda ei saanud teisiti mõista, kui et mehele on osaks saanud seesmine, õnnestav rahuldus.

Alles kuu hiljem, kui olin noore daamiga esimest korda jälle üksi, selgus mõistatus. Pärast seda, kui olin veel kuulunud terve rea etteheiteid, järgnes pealiskaudne leppimine, mille järele ta mulle usaldas, kuidas ta mees, kui ta tookord temaga koju oli läinud, talle järgmise loengu olevat pidanud:

„Su armast magusat poissi, mu laps, olen ma nüüd põhjalikult tundma õppinud. Iga päev seletad sa mulle, et sa teda armastad, ja ei aimagi seejuures, kuidas see poiss sinu üle naerab. Täna hommikul leidsin ta kodus; muidugi polnud ta üksi. Ka on mulle nüüd täitsa selgeks saanud, miks ta sinust midagi välja ei tee ja kõik sinu tunded tagasi tõrjub. Sest ta armsam on nii imeilusale ja vaimustava kehaga, et sa oma väheste äraõitse- nud kenadustega temaga vist kuidagi võistelda ei saa.“ —

See, minu sõbrad, oli kaitserõugete mõju. Olen sellest teile ainult selleks jutustanud, et teaksite end hoida selle nõidusvahendi eest.

NAD SELGITAVAD EVANGEELIUMI. . .

RODA RODA järele. Kogust „Der Pascha lacht“ —ha.

Talupoeg kohtas teel pappi ja küsis:

„Kas sa ikka veel sellest kinni pead, mida meile eile kirikus õpetasid: „Kui keegi sulle paremale kõrvale hoobi annab, siis ulata talle ka pahem?““

„Mul pole sealt midagi võtta ega ka midagi juure lisada,“ ütles papp, „sest nõnda seisab evangeeliumis.“

Seda kasutas talupoeg enda heaks — ta kandis papi vastu juba palju aega viha — ja andis talle kõrvakiilu paremale ja pahemale.

Seepeale papp:

Vabadust ei või inimesele teine inimene anda. Iga inimene võib ainult ise ennast vabastada.

Tolstoi.

*

Elu on hinge vabanemine neist kehalikisikulisist tingimustest, millesse ta on asetatud.

Tolstoi.

„Hea küll, talumees! Ometi on ju ka kirjutatud: „Missuguse mõõduga sina mõõdad, säärasega mõõdetakse ka sulle.““ Ja sähvas talupojale omakorda hoobi paremale ja pahemale.

Möödamineja Türgi pärisisand küsis ühelt pealtvaatajaist:

„Mis siin lahti? Mis need inimesed seal teevad?“

„Ah, ei midagi suurt, herra,“ vastas see. „nad vaid seletavad teineteisele evangeeliumi.“

Kui sina kellelegi head tegid ja see head vilja kandis, miks, sa meeletu, siis veel kiitust ja tasu nõuad oma heateo eest?

Marcus Aurelius.

*

Tõsine heategu ei vaata iial tagasi oma varjule — kuulsusele.

Goethe.

RAADIO ÜHENDUSABINÕUNA.

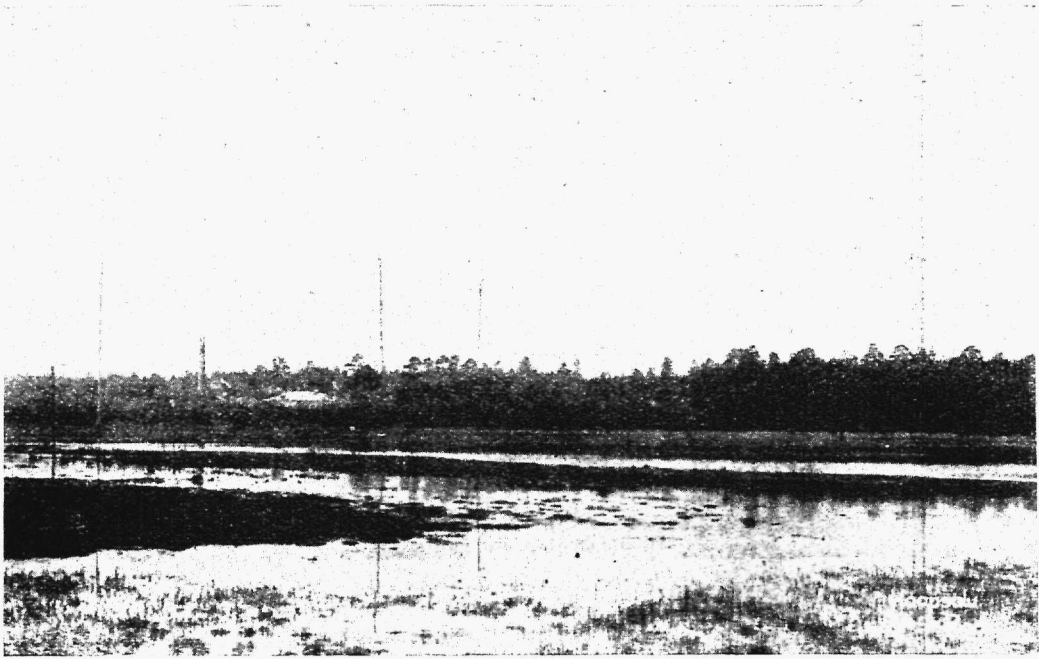
Üks viimaseaja tähtsamatest ülesleidustest on kahtlemata raadio ehk traaditu telegraaf ja telefon. Enne kui asuda raadioühenduse üksikasjalisele vaatlusele ja tema tegeliku tähtsuse hindamisele, peab ülevaatliku pilgu heitma arenemisteele, mida mööda inimsugu raadioühenduseni on jõudnud.

Kultuuri ja tsivilisatsiooni arenemisega kasvab järjekindlalt nõue sidepidamise vahendi jä-

dest, näiteks kliimalistest tingimistest jne.

Järsu pöörde sideküsimumes tõi traatühenduse, s. t. telegraafi ja telefoni, ülesleidmine, mis järjekindlalt täienes nüüdisaja igapäevasteks ühendusabinõudeks on kujunenud, milleta raske oleks praegust tsivilisatsiooni ette kujutada.

Kuigi telegraaf ja telefon mõttevahetust inimeste vahel tuntavalt kergendaksid, on ka neil

Haapsalu raadiojaam.

Üldvaade.

rele nii üksikute isikute kui ka rahvaste vahel. Paralleelselt inimkonna arenemisele on ka sidepidamise abinõud kõik arenemisastmed ja aegjärgud läbi elanud, kõige primitiivsemast vormist alates kuni praegusaja ideaalsete sideabinõudeni.

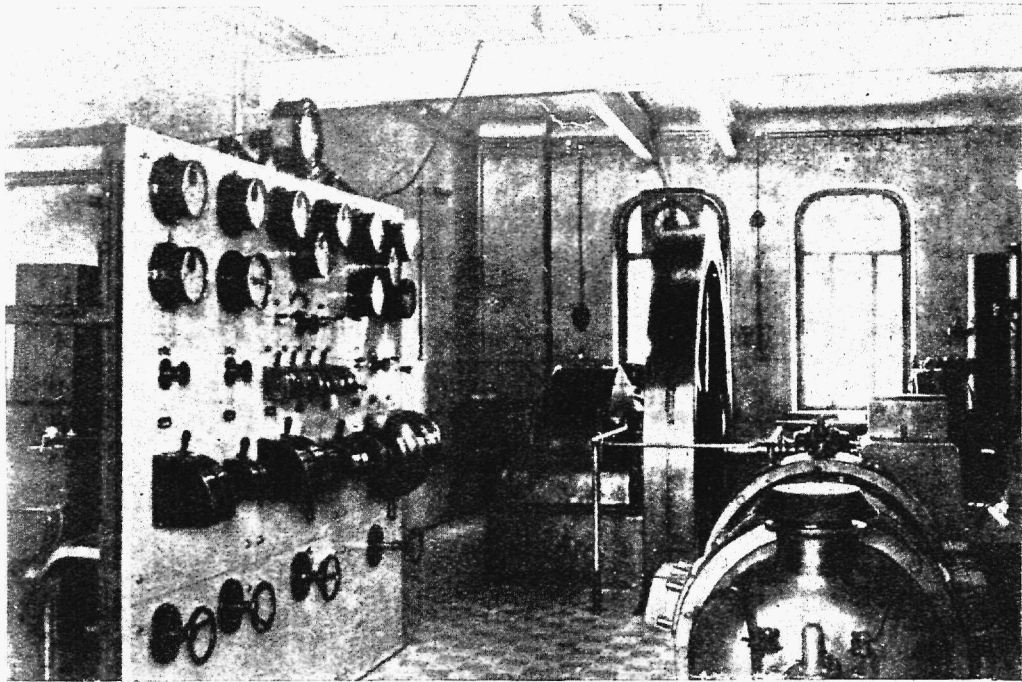
Esimese sideabinõuna võiks nimetada inimest, kes tarviliku teate kas mõne märgi või kirja näol tarvilisse kohta toimetas, selle juures edasilükkumiseks tarvitades oma või mõne sõidulooma jõudu. Kuid see oli äärmiselt aeglane ja tihtigi ebakindel sideabinõu, sest teade võis teel ühel või teisel kombel kaduma minna.

Teatud edusamm oli juba kirjatui tarvitusele võtmine. Tuvipost oli juba kiirem, kuid tema kasutamisele olid tõmmatud piirid juba maa pikkkuse poolest; ka olenes tuviposti edukas kasutamine suurel määral paljudest kõrvalmõju-

oma puudused. Neist võiks kõige olulisemana nimetada rippuvust maapinnast. Telegraafi ja telefoniühendus on mõeldav ainult seal, kus võimalik on voolujuhtimise abinõusid, traatjuhesid ja poste, paigutada. Kuid on ka palju niisuguseid kohti, kus traatühendus võimatu, näiteks merel.

Siin lahendus sideküsimumes lõpulikult alles traaditu telegraafi ehk raadio ülesleidmisega.

Traaditu telegraafi ajalugu on kaunis pikk. Elektrisädemete lainete omadused leidsid Saksa professor H. H e r t z i poolt juba 1888. a. töestamise. Hertz ise aga kahtles selles, et elektromagneedi läbi sünnitatud laineid, mis sekundis 300.000 kilomeetri kiirusega läbi ilmaruumi tormavad, võiks teadete edasiandmiseks kasutada. Alles prantslase Branly poolt ülesleitud ja L o d g e poolt täiendatud erilise detek-

Haapsalu raadiojaam.
Dünamomasinate ruum.

tori kaudu võis hakata elektrilaineid märguandmiseks kasutama. Sädetelegraafi aparaati täiendas ka Vene füüsiker P o p o f f. Kõik need katsed ja parandused aparaatide juures olid sihitud rohkem puht-teaduslikule otstarbele kui praktiliste eesmärkide saavutamisele.

Esimene, kes 1896. a. sädetelegraafi aparaadi teadete edasiandmiseks kõlbulikuks tegi, oli itaallane M a r c o n i, keda Inglise telegraafivalitsus aineliselt toetas. Marconi elektrilained polnud aga siiski veel küllalt tugevad teadete edasiandmiseks pikemate maade peale, ka mõjusid nad vastuvõttejaama ja üldse teisesüsteemiliste jaamade peale halvasti. Paremuse tõi Saksa prof. Braun ja leidus, kes üles leidis n. n. kinnise võnkumisringi, mis võimaldab elektrilainete saatmist kaugel maa peale.

Juba 1912. a. sõlmiti esimene rahvusvaheline sädetelegraafi leping, mille järele riikidel õigus on mitmesüsteemilisi aparaate tarvitada ja teateid kinni püüda. Siis määrati ka kindlaks, et rahvusvahelise hädahüüde (SOS) saamisel peab iga jaam esimeses järjekorras kõik tegema hädalistele abiandmiseks. Eriti suur tähtsus on sellel mereõnnetuste puhul.

Sädetelegraaf on ehitatud samal põhimõttel kui harilik telegraaf, ainult selle vahega, et elektrivool, mis hariliku telegraafi juures traati mööda edasi läheb ja vastuvõtteaparaadil Morse tähestiku kaudu joonte ja kriipsude näol

teateid edasi annab, raadiotelegraafi juures tugevate elektrisädemete kujul õhkkonda saadetakse. Vastuvõttejaamas püüavad kõrgete mastide vahele tõmmatud traadid lained kinni ja annavad need edasi vastuvõtteaparaadile, mis otsekohe tähed lindile trükitab (Hughes'i aparaat).

Sädetelefon ei erine palju harilikust telefonist. Samasugune mikrofoon, kui see on hariliku telefoni juures, annab võnkumised antennile edasi. Viimane annab need võnkumised elektrilainete näol edasi sellele keskkonnale, kus nad laiali lagunevad, s. t. niinimetatud valguskandvale eetrile, hüpoteesilisele ainele, mis tungib igale poole ja täidab kõiike maailma.

Antenni tegevust võib võrrelda vette kukkiva kiviga, mis lainetust sünnitab. Vee osakesed hakkavad võnkuma, liikudes üles ja alla ja vajudes ringides ikka kaugemale, kuni lõpuks kaovad. Samuti laienevad ka antennist väljalennanud elektrilained õhkkondades. Jõudes vastuvõttejaama antennini, annavad elektrilained sellele eetri võnkumised edasi.

Väljasaadetavad elektrilained on mitmesuguse pikkusega. Et võnkumisi paremini vastu võtta, seatakse vastuvõtteaparaat vastuvõetavate lainete pikkusele. Selle tõttu on võimalik ainult üht jaama kuulata, sest aparaat, mis on seatud näiteks 3000 meetri pikkuste lainete vastuvõtmiseks, ei reageeri 10.000 meet-

rilistele lainetele. Muidugi võib üht aparaati seada mitmesuguse pikkusega lainete vastuvõtuks.

Antenni võnkumised kutsuvad vastuvõtte-aparaadis esile telefoni membraani võnkumisi, nii et mitmesugused helid, kõne, laul ja muusika samuti kostab nagu harilikus telefonis.

Kuna raadiotelegraaf juba ilmasõja ajal laialdast kasutamist leidis, langeb raadiotelefoni muinasjutuliselt kiire laialilagunemine viimaste aastate peale. Teda aitas populäriseerida juhus, millel muidu ühendusabinõudega ja tehniliste küsimustega midagi ühist ei ole, nimelt poksvõistlus!

Raadiotelefon oli juba mitu aastat praktilisel tarvitusel, kuid laiemad rahvahulgad ei hoolinud temast midagi. Pittsburgis ehitati raadiosaatejaam, et raadio-kontserte korraldada, kuid abonente oli vähe ja vastuvõtteaparaadid muretsesid endale ainult need ringkonnad, kes asjale tehnilisest küljest lähedal.

Siis tuli aga kuulus Dempsey-Carpentieri poksvõistlus, mis kõigil veel värskest meeles. Et raadiotelefonile teed tasandada, seadis Westinghousi tööstusühing poksvõistluse kohale mikrofoonid, kuna vastuvõtteaparaadid üle kogu Ameerika laiali saadeti.

Ameeriklased olid kahe ilmameistri otsustava võitluse tagajärjedest väga huvitatud. Veeti suurte summade peale kihla, pealtvaatajate kohtade eest makseti muinasjutulist hinda.

Siiski võis ainult väike arv õnnelikke võitlust oma silmaga näha.

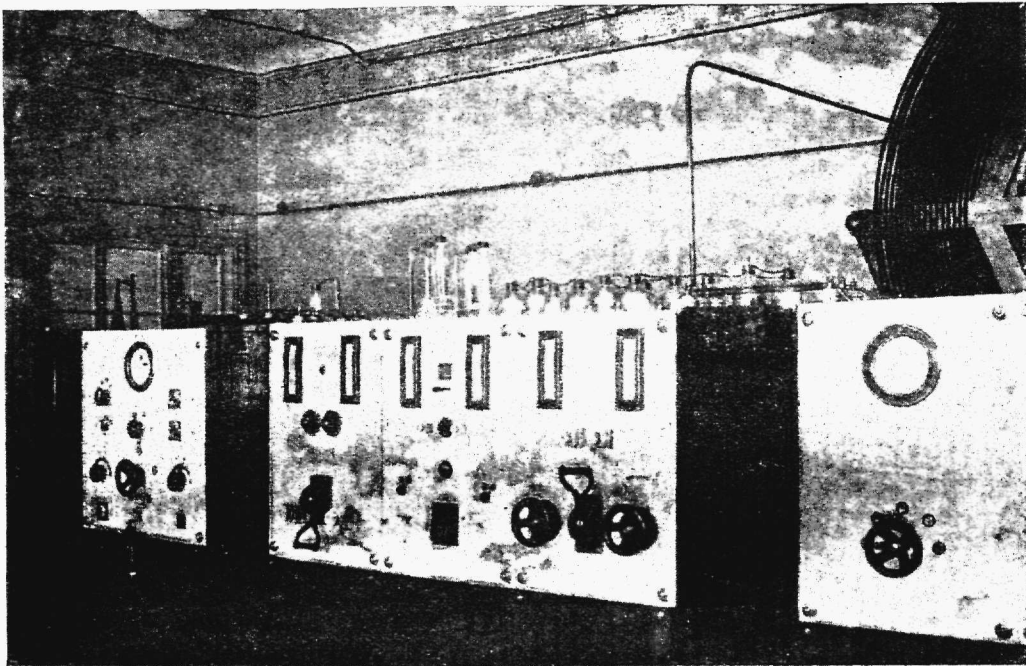
Kui siis teatud tunnil võitlus algas ja osava reklaamiga kõigis Ameerika linnades rahva uudishimu äratatud, oli publikumi vaimustus raadio üle määratu suur, kuna kõigil võimalus oli kuulda märguvilet võitluse algul ja iga järgmise roondi eel, võitlejate hääletsusi, kohtuniku sõnu ja pealtvaatajate meeletut kisa võitluse lõpul.

Dempsey-Carpentieri poksvõistlus otsustas sädetelefoni saatuse. Rahvas jumaldas uut ühendusabinõu, ajakirjandus laulis temale kiidulaule. Vabrikutele tuli nii palju tellimisi raadio-aparaatide peale, et hulk aega ainult isikliku tutvuse läbi vabrikuomanikult aparaadi kiiremini kätte võis saada.

Kogu Ameerika Ühisriigid jaotati ringkondadesse, kuna iga ringkonna piirides on saatejaam, mis oma abonente igapäev kontsertidega, referaatidega, ettekannetega ja igasugu teadetega varustab. Öhtuti jutustatakse lastele muinasjutte.

Raadiotelefon võitis endale nii eriti Ameerikas ja Inglismaal suure poolehoidu. Raadio sai kõrgema seltskonna moeasjaks. Vähe sellest, et autodele väikesed raadiojaamad üles seati, seltskonnadaamid kandsid varsti isegi kübaratel mikroskoobilisi antenne.

Muidugi möödub niisugune raadio „kasutamiski“ mõne aja pärast, kui see liig igapäiseks

Haapsalu raadiojaam.

Jaama siseruum.

läheb ja enam sensatsioonid ei sünnita. Olid ju daamide kübaratel kantavad raadiojaamad rohkem pilkude kui elektrilainete püüdmiseks määratud.

Praktilise tähtsuse on raadio omanud muidugi igapäevases, tegelikus elus, luues inimestele tuntavaid soodustusi.

Juba mitmed aastad saab kogu maailma ajakirjandus raadiogramme näol tarviliku informatsiooni tähtsamatest sündmustest mõne minuti jooksul. Harilikud ajaleheteated, börskursid, kaubahinnad, päevased ja õhtused uudised, üldse igasugused mõeldavad teated lendavad elektrilainete näol õhkkonda, kust neid iga huvitatud raadiojaam kinni võib püüda.

Kuna radiotelegraaf kaugema informatsiooni jaoks määratud, on radiotelefon väiksemal ulatusel leidnud väga mitmekesise kasutamise.

Linnades antakse radiotelefoni kaudu sellekohase sisseseade abil päevauudiseid otsekohe tänavale rahvahulgale teada.

Tantsusaalides keerlevad paarid muusika saatel, mida radiotelefon mitme tuhande kilomeetri kauguselt sinna kannab. Muusikahelid, mis vastuvõttestaamas kuulduvad meie hariliku telefonikõne valjusega, suurendatakse aparatuuridega, mille konstrueerimisel on läbi viidud sama põhimõtte kui hariliku grammofooni suurendustoru ehituseski.

Klubides ja seltsimajades kuulatakse radiotelefoni kaudu kõnesid ja vaidlusi parlamendis, teaduslikke loenguid ja referaate või mõnda ilmakuulsat laulu- või muusikakunstnikku.

Igati, kes vastuvõttestaadi oma korterisse üles iseab, võib kõike seda kodus kuulda. Ajalehed avaldavad igapäev jaamade ettekannete kavad, ära tähendades ettekande aja ja jaama elektrilaine pikkuse.

Hiljutistel parlamendivalimistel Inglismaal kasutati radiotelefoni tagajärjekalt valimisvõitluses kihutus- ja agitatsioonabinõuna.

Politiiliste parteide tähtsamad tegelased esinesid isiklikult ainult suurematel rahva koosolekutel. Muidu peeti aga temperamendirikad valimiskõned traaditu telefoni vastuvõttetoru ees, kuna elektrilained kõne loomutruult üle kogu maa kandsid, kõlades ühel ajal klubis, seltsimajas ja erakorteris.

Suur tähtsus on raadiol ka sõja ajal. Raadio kaudu võib ühendust pidada oma lennukitega ja vaenlase vägede poolt äralõigatud kohtadega.

Nüüdisaja hirmsamaid sõjariistu, tanke, juhitakse nende tungimisel sügavale vaenlase väerindadesse traaditu telefoni ja telegraafi abil,

milleks tankidele väikesed antennid üles seatakse.

Merel on radioühendus nii sõjaajal kui ka harilikus laevasõidu-asjanduses hädatarvilik, milleta võimatu oleks õnnetute juhtumiste puhul abi paluda või kindlalt maalt teateid saada.

Seni lahendamatuks probleemiks on väikese tasku-raadioaparaadi ülesleidmine. Selle kallal on palju õpetlasi asjatult vaeva näinud. Praegused raadio vastuvõtte- ja saateaparaadid on liigsuured, keerulised ja kallid, mis nende tarvitamise kulukaks teeb. Kõikide teadusmeeste ideaaliks sel alal on võimalikult väikese raadioaparaadi konstrueerimine, mida võiks taskus kanda kui harilikku elektri-taskulampi ja mis ühtlasi oleks nii vastuvõtte- kui ka saateaparaadiks.

Raskusi sünnitas radioühenduse kasutamisel seni ka see asjaolu, et väljasaadetavaid laineid igati võis kinni püüda, kellele selleks vastav sisseseade olemas. Selle tõttu ei võid raadio kaudu salajaid teateid saata, sest kuigi raadiogramme võib saata salakirjana — shifreeritult — ei ole salakiri mitte alati küllalt mõjuvaks kaitses sõjaliste ja diplomaatiliste salateadete avalikustuleku vastu.

Viimased täiendused ja leidused raadio alal lasevad aga loota, et küsimus edaspidi ka selles mõttes lahendub. On juba häid tagajärgi saavutatud raadio kaudu elektrilainete saatmisel ühesainsas sihis.

*

Meil, Eestis, on radioühendus alles esimesel arenemisastmel. Vene valitsuselt jäi meile pärandusena raadiojaam Tallinnas, mille abil vabadussõja kestusel välismaadega ühendust peeti.

Peale vabadussõja lõppu, 1920. a., tõusis päevakorraks uue, suurema ja moodsama raadiojaama ehitamise vajadus.

Uue jaama asukohaks valiti Haapsalu linna lähedal olev männimets, kuhu juba Vene valitsuse ajal oli kavatsatud raadiojaama ehitada.

Jaama tehniline sisseseade telliti Saksa firmalt „Telefunkenilt“. Ehitus, mis sündis meie inseneeri järelevalvel ja juhatusel, jõudis lõpuks käesoleva aasta jaanuarikuus. Jaama vastu võtma olid kutsutud teedeminister, postipeavalitsuse ülem ühes teiste juhtivate jõududega ja ajakirjanikud. Vastuvõtmisel kuulati raadiokontserti Saksamaalt, Königs-wusterhauseni jaamast, Pariisist ja Londonist.

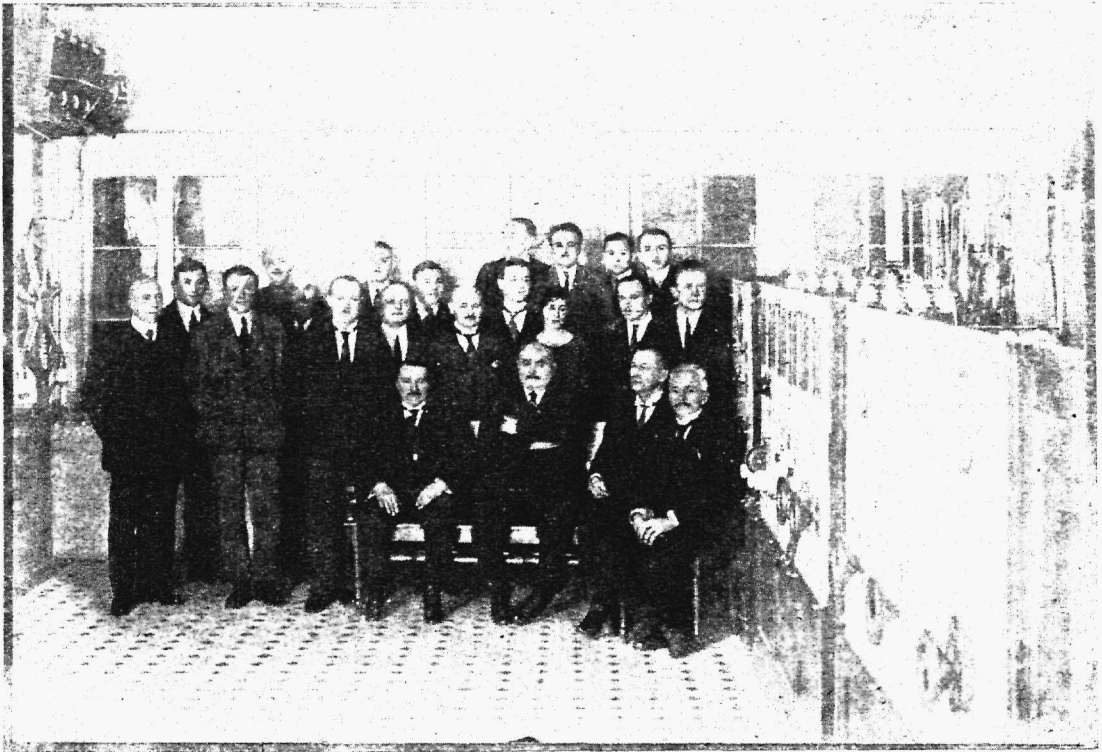
Haapsalu raadiojaamal on kolm masti, neist üks, peamast, 100 meetrit kõrge. Jaam võib välja saata elektrilaineid 1500 kuni 6000 meetri pikkuseni. Normaali töötamise lained on aga 3500 meetri pikkused. Jaama lainete ulatavuse

raadius on ligi kolm ja pool tuhat kilomeetrit. Jaam saab tarviliku elektrienergia Ellamaa turbarabast, kuid tal on ka endal sellekohased masinad juhuseks, kui väljaspoolt tulev vool katkeks, nii et jaama töö kindlustatud on.

Haapsalu raadiojaam seisab koos kahest peaosast: saatejaam Haapsalus ja vastuvõttejaam Tallinnas, mis asub peapostkontori hoone tornis. Põhjuseks saate- ja vastuvõttejaamade eraldamiseks on n. n. duple töötamisviis, mis

adressaadile välja antakse või traaditeel teise linna edasi antakse.

Nagu tähendatud, tarvitab Haapsalu raadiojaam alalise jõuallikana Ellamaa turbaraba elektriyaamalt saadavat kõrgepinge (15.000 volti) elektrienergiat, mis raadiojaamast eraldi asuvas transformaatori putkas vastavalt jaamas tarvitusel olevatele mootoritele 220 v. alla transformeeritakse. Ellamaa elektriyaama või Ellamaa—Haapsalu kõrgepinge liini rikkimi-

Haapsalu raadiojaama avamine.

Raadiojaama ametnikud ja teedeministeeriumi esitajad jaama hoones.

selles seisab, et vastuvõtmist ja saatmist võib toimetada ühel ja samal ajal.

Töö telegrammide vahetamisel väljamaaga on nii organiseeritud ja jaama ehitus nii konstrueeritud, et telegrafistid, nii vastuvõtjad kui ka saatjad, Tallinnas peapostkontoris asuvad. Telegrammide saatmine sünnib Tallinnas harilikkuude traatjuhede kaudu Haapsalusse, kus telegrammi märkidele vastavad vooluimpulsid saateaparatuuri käima panevad ja kust siis telegrammid antennide kaudu õhuruumi lendavad. Väljamaa jaam võtab Tallinnast Haapsalu kaudu saadetud raadiogrammid ning saadab omakorda meile raadiogramme, mis aga Haapsalu jaama kaasabitä Tallinna vastuvõttejaamas vastu võetakse ning Tallinnast vastavale

neku või seisaku puhul on jaama jõuandjaks 50-hob. jõuline diiselmootor. Viimane annab jaamale tarvismineva elektrienergia, mis vastavates agregaatides ümber töötatakse.

Masinaruumis asuvatest generaatoritest toidetakse sealsamas kõrvalruumis olevat saateaparatuuri. Eraldatud ruumis asuvad vastuvõtteaparaadid Haapsalu jaoks, traaditu telefoni aparaadid ja harilik Morse aparaat ühenduse pidamiseks Tallinnaga.

Vastuvõtteaparatuur kavatsetakse Tallinnast Nõmmele üle viia, kus vastav hoone valmisaamisel. Üleviimise põhjuseks on ebakorralik kiirmorsede töötamine peapostkontori tarvis, mille põhjuseks omakorda linna telefoni- ja telegraafivõrgu segav mõju ja osalt ka peapost-

Raadiotelefoni lained,
mis saatejaamast ümberringi laiali lagunevad.

Rinnasõlg, mis tühtlasi raadiotelefoni vastuvõtteaparaadiks.

kontori plekk-katus. Nõmmel loodetakse vaba olla ülaltähendatud segavatest mõjudest, nii et võib asuda kiirtöötamisele, kus võimalik on minutis 500 sõna edasi anda.

Arvatavasti ehitatakse juba käesoleval suvel Koplisse ranna-raadiojaam ja kontsert-raadiojaam, mille aparatuur ja antennid juba kohal. Siis võib alata korralik radiokontsertide edasiandmine raadio-abonentidele, kes omale aparaadid muretsenud.

Seni ei olnud eraisikutel Eestis võimalik raadiovastuvõtteaparaate isiklikuks tarvitamiseks üles seada. Nüüd oleme aga ka selles asjas kultuurriikidele järele jõudmas: posti-peavalitsuse poolt on välja töötatud raadioseaduse eelnõu, mis ette näeb avalikkude radiokontsertide korraldamist ja muid akustilisi ettekandeid, samuti lubab vastuvõtteaparaate ka eraisikutel üles seada.

Viimasel ajal on traaditu telefoni tehnika veelgi täienenud. Aparaadid on muutunud lihtsamateks ja väiksemateks. Nüüd ei ole enam tarvet suurte antennide ülesseadmiseks, vaid selle aset täidab täiesti tükk traati, mis on sigsaagi kujul kinmitatud maha seinale ja ühendatud vastuvõtteaparaadiga. Uutel aparatuuridel on detektori asemel kristall ja nende muretsimine ei ole isegi meie oludes enam suurte raskustega seotud.

Ajalehtede teatel on Tartus üks üliõpilaste selts juba endale raadio-vastuvõttejaama ja -aparaadid muretsenud. Sellega on algus tehtud ja see teaduse suurem saavutus ka meie laiemates ringkondades teed leidmas. Võib olla, et mõne aasta pärast iga meie külaelanik võib „Eestonia“ ettekandeid oma kodus kuulata.

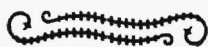
*

Kuigi raadioalal tagajärgi on saavutatud, millest aastakümnete eest ei unistatudki, pole teadus ka siin veel oma viimse sõna öelnud. On võimalikud ikka uued ja uued täiendused, uued alad, kus raadiot kasutada võib. Juba tulevad välismailt teated, et raadio abil võimalik on mitmesuguseid kujutusi ja isegi näopilte edasi anda.

Ehk see kõik esialgu küll alles katsete ajajärgus viibib, pole selles ometi midagi võimatu. Inimese otsiv ja leidlik mõistus tungib ikka sügavamale ja kaugemale teaduste valdkonda, luues inimkonnale uusi soodustusi elamiseks ja võimalusi loodusvägede oma huvide teenistusse rakendamiseks.

Ei saa tõmmata piirjoont võimaliku ja võimatu vahele. Rööbasjooneliselt uutele leidustele, uutele võitudele looduse üle areneb ka inimese mõistus, nii et ta suudab lahendada vastavalt suuremaid mõistatusi. Edu, progress, on ju igavene.

Ed. J-on.

KILLUD MU PÄEVARAAMATUST.

MAXIM GORKI.

Iseäralik roimar.

Vaevalt kaks kuud enne surma jutustas kohtunik Sviatuehin mulle järgmist:

„Kõikide roimarite hulgast, kes kolmeteistkümne aasta jooksul mööda libisesid mu silme eest, äratas ainult kärumees Merkuloff minus kartustunde inimese ees ja inimese pärast. Harilik roimar on suuremalt jaolt nüri, lihtlaine olemus, pooliti inimene, pooliti loom, võimetu selleks, et jõuda teadvusele oma roimas, või kaval, määratud olemus, ulgub rebane, kes enda vangistanud lõksu, või ka hüsteeriline indiviiduum, meeltheitev ja sapine. Kui aga mu vaatepiirile kerkis see Merkuloff, aimasin kohe temas midagi ebaharilikku.“

Sviatuehin sulus silmad, kutsus esile ta pildi oma mälus.

„Suur, laiaõlaline talumees umbes neljakümneviie-aastane, ilus, lahja nägu, jooned — nagu neid tihti näha pühapildidel. Pikk hall habe, vähe halliks muutunud lokkis juuksed, kesk otsaesist juukselokk nagu sarv — väljakutsuv kasakalokk, millega kokku ei kõlanud sügaval pealuus asuvad targad, hallid silmad, mis minu peale vaatasid pehmelt, täis kaastunnet.“

Rasket, halvasti lõhnavat hingeõhku välja surudes — kohtunik põdes maovähjatõbe — kõverdas Sviatuehin närviliselt oma maakarvalist, väsinud nägu.

„Mis mulle iseäranis silma torkas, oli see kaastunde ilme ta silmades — millest võis see tulla? Mu ametlik ükskõiksus kadus, andes aset uuele, ebameeldivale, kurvale uudishimule.“

Ta vastas mu küsimustele niisuguse inimese kõlatuma häälega, kes ei ole harjunud paljude sõnadega või kes ei armasta kõneleda. Vastused olid kokkusurutud ja täpsed, oli näha, et ta tahab avalikult kõik tunnustada. Ma ütlesin talle midagi, mida ma kunagi poleks öelnud mõnele teisele vangile, keda üle kuulan:

„Teil on ilus nägu, Merkuloff, välimuselt ei näi teie sugugi roimarina.“

Selle peale tõmbas ta tooli oma ette, nagu oleks ta mu külaline. Ta istus, surus peopesad vastu põlvi ja hakkas kõnelema — näis nagu mängiks ta flööti. See on rumal võrdlus, kuid ka flööt annab samasuguse tumeda hääle nagu fagott.

„Teie usute herra, et kuna ma tapja olen, siis tähendab see, et ma olen loom? Ei, ma

pole loom, ja et teie sellest aru saite, siis jutustan teile oma saatuse.“

Ja ta jutustas selle, rahulikult loogilise järjekindlusega, nagu see harva ette tuleb roimarite juures. Ta ei püüdnud end puhtaks pesta ega enda vastu kaastunnet äratada.“

Kohtunik rääkis väga pikka ja segaselt, ta kuivanud, hallika kestaga kaetud huuled liikusid vaevalliselt, ta niisutas neid keelega ja sulus silmad.

„Ma annaksin heameelega edasi ta enda sõnad, sest need omasid iseäraliku tähenduse. Sõnad, mis kohutasid ja vapustasid. Ka minu peale sihitud kaastundlik pilk rusus mind. Neid mõista? Mitte kaebavad, vaid kaastundlikud. Ta kahetses mind, kuigi ma tol korral olin alles täiesti terve.“

Esimene kord tappis ta järgmises olukorras: Ühel sügisööl sõitis ta suhkrukottide koorimaga sadamast ja märkas, et kärü taga sammus mees, kes ühe koti sisse augu oli kiskanud ja täitis taskuid suhkruga. Merkuloff tungis ta kallale ja lõi talle meele kohta — mees langes maha.

„Noh, ma andsin talle veel ühe jalahoobi ja hakkasin kotti korraldama. Mees lamas mu jalgade ees, nagu ülespoole, silmad ning suu laiuli lahti. Ma ehmatasin, laskusin põlvili, võtsin ta pea käte vahele: see veeres mu ühelt peolt teisele, silmad näisid pilkuvat, ninast voolas veri ja määris mu käed. Ma pörkasin tagasi, hüüdsin:

„Mu Jumal, ma tapsin ta!“

Merkuloff viidi politseijaoskonda ja sealt vangi.

„Kui ma vangimajas vaatasin teisi roimariid,“ jutustas ta, „siis näis mulle, nagu paistaks kõik läbi udu — millestki ei suutnud ma aru saada. Kole hirm piinas mind, ma ei võinud magada ega süüa, vaid mõtlesin vahetpidamata: kuidas see niiviisi on? Kuidas võib see olla? Üks mees sammus uulitsal, ma lõin teda — meest polnud enam. Mis see tähendab? Hing — kus on tema? Ei ole ju nii, nagu oleks see mees lammas või vasikas — ta võis teha üht ja teist ja uskus kindlasti Jumalat. Ja kui ka ta iseloom võis olla teistsugune, siiski oli ta sama liiki olemus kui mina. Ja mina — kas saate sellest aru — ma tõmbasin ta elust risti läbi ja tapsin ta, nagu oleks ta olnud loom ja muud midagi. Kui lugu temaga nõnda on, siis võib igapäev minuga juhtuda niisamuti: ma võin saada ühe hoobi ja kõik on otsas.“

Need mõtted, herra, kohutasid mind nii, et kuulsin, kuidas mu juuksed peas kasvasid.“

Oma lugu jutustades vaatas Merkuloff mulle näkku, ja kuigi ta silmad püüsid üsna liikumatult, arvasin nägevat ta hallides silmaterades tumeda hirmu värinat. Kokkupandud käed oli ta pannud põlvede vahele ja ta surus nad kõvasti teineteise vastu. Selle ettekuvatsemata roima eest sai ta äärmiselt kerge karistuse. Eeluurimise vangis olemine võeti arvesse ja ta saadeti kloostrisse oma tegu kahetsema.

„Seal,“ jutustas Merkuloff, „usaldasid nad ühe vana väikese munga kätte ülesande — õpetada mind hästi elama. See oli väike, pehme mees, kes väga hästi rääkis Jumalast. Suurepärane inimene! Ta oli minu vastu nagu isa, ütles alati: mu poeg, mu poeg. Teda kuulates ei võinud ma vahete-vahel hoiduda küsimast: „Hea küll, Jumal; kuid mispärast on inimene nii kaitsmata? Teie ise, isa Paul,“ ütlen ma temale, „teie ise armastate Jumalat ja teie meeldite vististi ka temale — sellegipärast pruugib mul teile anda ainult üks hoop, ja teie surete nagu kärbes. Kuhu tuleb siis õrn hing? Ja see pole teie hinges, see on minu kurjades mõtetes: ma võin teid tappa iga silmapilk. Ja õieti pole see mõte kuri. Ma võiksin tappa teid täiesti vaiksel — esiteks palve lugeda — siis — tappa. Selgitage mulle see.“ Kuid ta ei suutnud seda selgitada, ta kordas ainult, et kurat olevat see, kes meis ellu äratab looma. See tegevat meid rahutumaks. Mina ütlen, et mulle see on ükskõik, kes mind rahutuks teeb, tema õpetagu, mis ma tegema pean, et üldse mitte rahutust tunda.

Ma ei ole kellegi tõbras, minus pole midagi loomaliikku, ainult hing on enda pärast hirmul.

„Palu!“ manitses ta mind, „palu kuni nõrked!“ Ma tegin seda. Ma jäin kõhnaks nagu luu ja nahk ja mu juuksed läksid halliks, kuigi tol korral olin ainult kahekümnekaheksa-aastane.

Kuid palve ei suutnud kaotada mu hirmu, vaid isegi palve ajal mõtlesin: armas Jumal, kuidas on lugu sellega? Igal silmapilgul võin olla iga inimese surma põhjuseks, ja iga inimene võib tappa mu sel silmapilgul, mil talle meeldib. Ma võin magama uinuda ja keegi tuleb ning tõmbab noaga mu kõri läbi või viskab mulle vastu pead telliskivi ehk mõne muu raskuse, mida olemas nii mitmet liiki.

Sarnased mõtted röövisid mu une ja vaevasid mind hirmsasti. Esiteks magasin ühes toas noviitsidega (isikud, kes valmistavad mungaseisuse vastu). Niipea kui keegi neist end liigutas, tõusin üles ja karjusin: „Kes lii-

gutab seal? Olge ometi rahulikud, teie koe-rad!“ Kõik kartsid mind ja mina kartsin kõiki. Seltsilised kaebasid mu peale ja mind aeti magama hobusetalli. Seal rahustusin, sest hobused — need on ju loomad, kel pole hinge. Sellepärast magasin ainult ühe silmaga. Tundsin hirmu.“

Selle järel, kui Merkuloff oma karistuse oli kannud, pööras ta tagasi endise ameti juure ja elas linnast väljas karskelt ning vaiksel.

„Ma elasin nagu unenäos,“ ütles ta. „Vaikisin ja hoidsin kõrvale teiste inimeste eest. Ametvennad küüsidult: „Miks elad nõnda kurba elu, Vassiili? Kas kavatsed varsti selga tõmmata mungakuue?“ Mispärast pidin selga tõmbama mungakuue? Ka kloostris on inimesi, ja kus kunagi inimesi on, seal vallitseb hirm. Ma vaatasin inimestele otsa ja mõtlesin: Jumal hoidku teid! Kui kindlusega on teie elu. Teie olete kaitstud minu eest sama vähe kui mina teie eest! Kujutage ette, herra, kui raske oli mu elu selle koormaga.“

Sviatuehin oigas ja lükkas viiltu väikese musta peakatte paljal, vanale, mädanevale kondile sarnaneval pealael.

„Ja sellel silmapilgul, nende sõnade juures naeratas Merkuloff. See ootamatu, põhjuseta naeratus moonutas tema peened näojooned nii, et jõudsin veendumusele: see inimene on kurat. Vististi tappis ta inimesed, näol samasugune naeratus. Mul hakkas halb. Ta jätkas peaaegu vihase häälega: „Nii rändasin edasi läbi maailma nagu kana ühe munaga; muna oli loisk, ja teadsin seda. Tuleb aeg, mil minus see muna puruks läheb; mis juhtub siis? Ma ei tea seda, ei suuda seda endale ette kujutada — kuid aiman siiski, et juhtub midagi hirmsat.“

Ma küsisin, kas ta kunagi pole mõelnud enesetapmise peale. Ta vaikis silmapilgu, ta silmaikulunud liikusid. Lõpuks vastas ta: „Mul ei tule meele — ei — ma ei usu, et oleksin teinud seda kunagi...“ Siis pööras ta end minu poole uurival, vähe imestanult ja, nagu mulle näis, täiesti otseskooheselt.

„Kust see tuleb, et ma kunagi selle peale ei mõelnud? See on iseäralik, on...“

Ta löi käega vastu põlve, vaatas tarretanud pilgul nurka ja pomises:

„Mind piinas uudishimu mu hinge suhte üle teiste inimestega. Mis puutub hingesse, siis mõtles see alati: mis juhtuks, kui tapaksin selle ehk teise inimese?“

Kaks aastat hiljemini tappis Merkuloff nõdramõistuslise Matreshka, ühe aedniku tütre.

Tema jutustusest sain aru, et Matreshka ei olnud täiesti normaalne.

„Ta kannatas iseäraliste hoogude all, mis temalt lühikeseks ajaks röövisid mõistuse. Siis jättis ta aiatöö, uitas ümber naeratades, lahtise suuga, nagu hüüdes kedagi nägematut võinu. Ta pörkas vastu puud, müüre, aedu, nagu tahaks neist läbi tungida. Ühel päeval astus ta raudreha peale ja vigastas jala. Verd jooksis ojana, tema aga sammus edasi. Ta oli inetu tütarlaps, väga paks ja oma puuduliku mõistuse pärast kalduv liiderlikule elule. Ta võttis alati esimesena juttu talumeestega ja need kasutasid ta rumalust. Ta koormas ka mind oma pealetükkimisega, kuid mul oli pea täidetud teistsuguste asjadega. Mis mind ta juures külge tõmbas, oli see, et mingi asi talle viga ei teinud; kukkus ta kraavi ehk kukkus alla katusele, ikka jäi ta suurema veata. Iga teine inimene oleks ammugi jala väänanud ehk kondid murdnud, temaga aga ei juhtunud midagi sellesarnast. Küll oli ta täis muhke ja kriimustusi, kuid üldiselt oli ta väga vastupidav.

Tapsin ta täiesti avalikult ühel pühapäeval. Ma istusin värava lähedal pingil ja ta hakkas mu vastu õrnusi avaldama, mis mulle väga vastik oli. — Sellepärast lõin teda roikaga. Ta kukkus maha. Ma silmitsesin teda — ta oli surnud. Ma istusin ta kõrvale maa peale ja hakkasin nuuksuma.

Jumal, oo Jumal, mis see on? Milline nõrkus! Milline abitus!“

Ta kõneles kaua, kõneles raskete sõnadega inimese abitusest, ja trotslik hirm peegeldus ta silmis. Ta kõhn askeedinägu tumenes, kui ta ütles läbi hammaste:

„Kujutage ette, herra, — siin, selsamal silmapilgul võiksin teid maha lüüa! Kujutage ette! Kes keelab mind seda tegemast? Keegi, — kunagi — mitte midagi.“

Selle tapmise eest mõisteti ta kolmeks aastaks vangi.

Sarnase kerge karistuse eest võlgnes ta tänu oma kaitsja osavusele; sellegipärast tegi ta kibedaid etteheiteid oma kaitsjale:

„Sassis juustega noormees, igavene kisa-kõri. Ta mõirgas: „Kes võib öelda selle mehe kohta halva sõna? Tunnistajaist ei võinud keegi seda teha. Tapetu aga oli nõdra-mõistusline ja teistele koormaks!“ Oh, need advokaadid! Kõik on rumalus, mõttetus. Hoolitsege selle eest, et ma üldse ei saaks tappa, kui ma aga juba olen tapnud, siis ei vaja ma eestkostmist. Hoidke mind senikaua, kui ma seisan, kui ma kord juba jooksmas olen hakanud, ei püüa teie mind enam kinni. Ja kui ma jooksen, siis jooksen senikaua, kui nõrken, ja—a... Ka vangla on mõttetus, koht päeva-varastele.

Lahkusin vanglast täiesti uimastatult, milleski ei suutnud aru saada. Inimesed lähevad mööda, sõidavad mööda, töötavad, ehitavad maju ja mina mõtlen: ma võin tappa iga inimese, keda välja valin, ja iga inimene võib tappa minu. See on hirmus! Mulle näis, nagu kasvaksid mu käed ikka pikemaks ja pikemaks, nagu muutuksid nad kellegi võõra käteks. Ma hakkasin jooma — asjata! Niipea, kui olin joonud ühe tilga üleliiga, nutsin, peitsin enda pimedasse nurka ja hüüdsin: ma pole inimene, vaid olen hullumeelne, minu jaoks pole elu! Ma jõin ja ei jäänud joobnuks, olin õelam kui kaine joomar. Ma hirmutasin kõik inimesed enda lähedalt samuti kui ise kartsin neid kõiki.

Nii rändasin maailmas nagu kärbes klaasil. Klaas võis igal silmapilgul murduda ja siis kukkun, Jumal teab kuhu.

Oma tööandja, Ivan Kirillitshi tapsin uudishimu pärast. Ta oli lahke, heasüdamline mees. Ja väga vahva. Kui naabermaja põles, siis näitas ta end surematu kangelasena, tormas leekidesse, et päästa vana lapsehoidjat, ja läks pärast sinna veel kord tagasi, sest et vanakene nuttis oma tulle jäänud kirstu pärast. Ivan Kirillitsh oli üks õnnelik inimene, Jumal andku talle igavest rahu! Pean tunnistama, et teda natuke piinasin. Teised tapsin ühe hoobiga, teda aga piinasin, et näha, kas ta tunneb hirmu või mitte. Ta oli nõrgavõitu inimene. Kägistamine läks ruttu. Kui inimesed ta kisa kuulsid, jooksid nad sinna, tahtsid mind peksta ja raudu panna. Mina aga ütlesin neile: „Ärge pange raudu mu käsi, vaid mu hing, teie narrid!“

Merkuloff vaikis, pühkis näolt higi ja jätkas siis kiiresti:

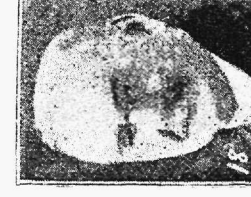
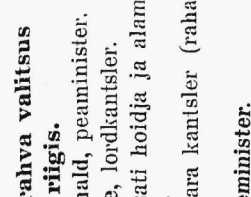
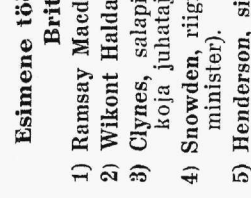
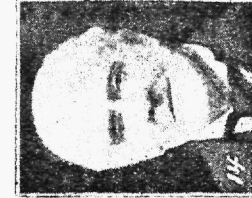
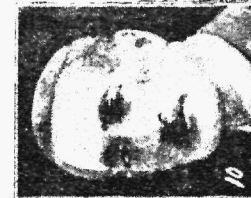
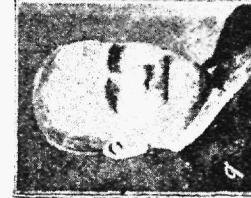
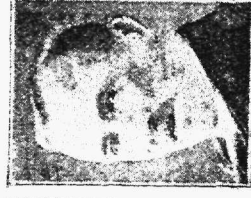
„Teie peate mulle määrama valju karistuse, herra kohtunik, surmanuhtluse — muidu — mis tähendab see kõik muidu? Ma ei või inimestega koos elada, ka mitte vanglas. Ma olen neist tüdinenud ja kardan, et jälle tahan neid proovida — keegi inimene ei pea enam selle all kannatama... Teie peate mu teelt koristama, herra, teie peate...“

Surevaid silmi pööreldes jätkas kohtunik: „Ta koristas enda ise teelt, tappis enda. Iseäralikult viisil kettidega, kurat teab, kuidas. Ma ei näinud seda ise, linnaepa jutustas seda mulle. Ta ütles, see nõudvat suurt tahtejõudu, et tappa end sarnasel viisil.“

Sviatuehin sulus silmad ja pomises:

„Vististi viisin mina ta enesetapmise mõttele... ja—a. Siin, mu armas sõber, on meil vist tegu lihtsa Vene talupojaga, siiski... Ja—a. Mis ütlete selle kohta?“

Tõlk. R. L.

**Esimene töörahva valitsus
Briti riigis.**

- 1) Ramsay Macdonald, peaminister.
- 2) Wikont Haldane, lordkantsler.
- 3) Clynes, salapitsati hoidja ja alamkoja juhataja.
- 4) Snowden, riigivara kantsler (rahaminister).
- 5) Henderson, siseminister.
- 6) Thomas, asumaade minister.

- 7) Sidney Olivier, India riigiasjade minister.
- 8) Wikont Chelmsford, admiraliteedi esimene lord (mereminister).
- 9) Walsh, sõjaminister.
- 10) Kindral Thomson, õhusõidu minister.
- 11) Sidney Webb, kaubandusminister.
- 12) Trevelyan, haridusminister.
- 13) Noel Buxton, põllutööminister.
- 14) Lord Parmoor, kuningliku nõukogu esimees.
- 15) Wheatley, tervishoiuminister.
- 16) Vernon Hartshorn, postiminister.
- 17) Colonel Wedgewood, Lancasteri hertsogiriigi kantsler.
- 18) Thomas Shaw, tööminister.
- 19) Adamson, Shotimaa riigiasjade minister.
- 20) Jovett, seltskondl. tööde minister.

PIDALITÕBI JA SELLE RAVITSEMINE SÕEHAPPELUMEGA.

Dr. H. NORMANN.

Pidalitõve kodumaaks on kauge hommikumaal. Teda tunti juba hallil eelajaloolisel ajal Indias, Hiinas, Egiptuses, isegi piiblis leiame tähendusi üksikute pidalitõve juhtumiste kohta.

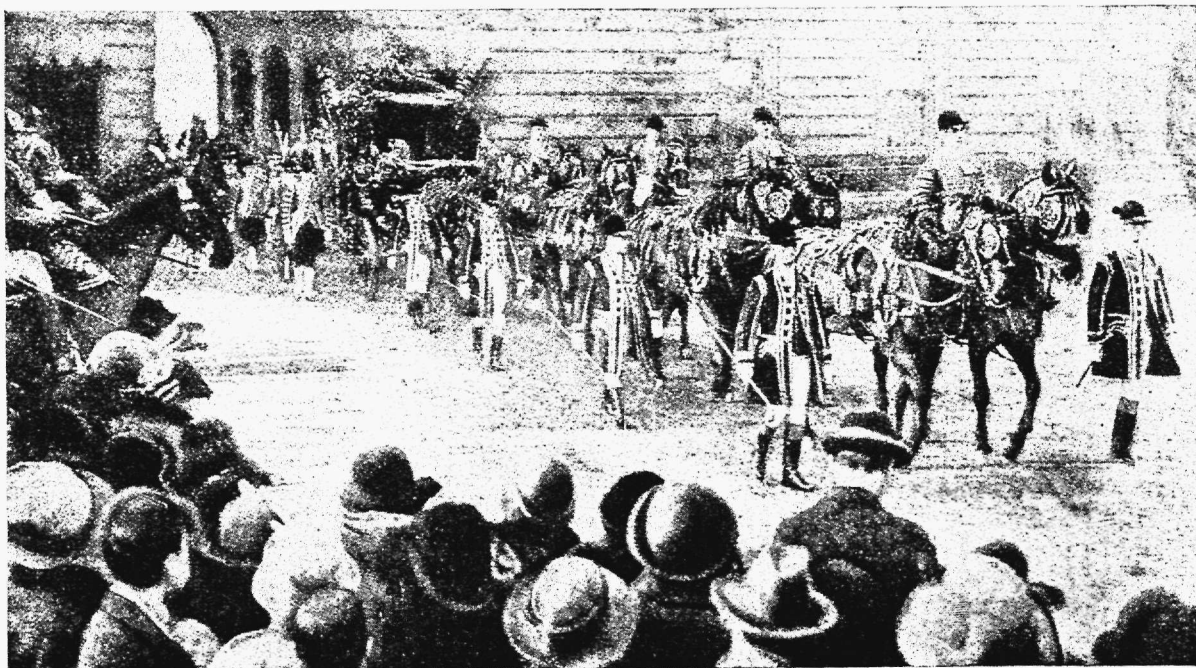
Euroopasse pääsis pidalitõbi, ka lepraks nimetatud, umbes XI aastasajal, ristisõdade ajal, ja möllas seal kohutaval viisil aastasadu. Ainult karmid abinõud, nagu täieline isoleerimine, eraldamine, mida XVI aastasajast peale läbi viima hakati, suutsid ajajooksul lepra laialilagunemisele Euroopas piiri panna.

Käesoleval ajal leiame teda, kui endeemilist, kohalikku, haigust Skandinaavia riikides, iseäranis Norras, Islandi saarel, Ida-Preisimaal, Hispaanias, Portugalis, Lõuna-Prantsusmaal, Greekamal, Türgimaal, Rumeenias, Ungaris, endises Galiitsias, siis Lätimaal ja meil Bestis, kuna Kesk-Euroopas selle haiguse juhtumisi väga vähe ette tuleb. Suuremaid leprapesi võib veel leida Aasias, Aafrikas, Austraalias, osalt ka Ameerikas.

Kuidas lepra meie maale sattus, on täpselt raske kindlaks teha. Dr. Hellat, prof. Dehio ja mõned teised arvavad, et pidalitõbi ris-

tisõdade osavõtjate läbi Eesti pinnale toodi, ja nimelt XII aastasaja lõpul ehk XIII aastasaja algul. Teiselt poolt ei tohi aga unustada, nagu prof. S. Talvik seda õieti tähendab, et meie esivanematel elav läbikäimine Skandinaavia riikidega, eriti Rootsi, oli, peaaesjalikult erapooletu vabasadama Visby kaudu Gotlandi saarel, kus lepra väga laiali lagunenud oli. Kuid sageli võeti ka röövkäike üle mere ette, nii eestlaste kui ka Skandinaavia rahvaste poolt, kusjuures võitjad rikkaliku saagi ja vangidega ning nende naiste ja lastega koju tagasi pöörasid. Nende sõjakäikude, samuti misjonisõitjate läbi, oli lepral meie maale pääsemiseks tee avatud, seda enam, et ristiusutoojate seas ka pidalitõbiseid olla võis. Nimetatud misjonisõitjate aeg vastab umbes XII aastasajale.

Ja lõpuks oli meie maal, iseäranis saartel, juba ammust ajast rohkesti Rootsi asundusi, mille elanikud arusaadavalt sidet oma kodumaaga ei katkestanud, vaid just vastuoksa elavat läbikäimist püüdsid alal hoida, ning sel teel oli lepral jälle võimalus Eesti pinnale sattuda. Kuigi lõppude lõpuks täpsed teated puuduvad,

Inglise parlamendi hiljutisel kokkutulekul sõitis kuningas, nagu see traditsiooniks, kullatud tõllas troonikõnet pidama, mis vanameelse peaministri Baldwini poolt kokku seatud. Parlament kukutas selle kõne, nii õelda, läbi ja sellega ühes ka Baldwini valitsuse.

millisel teel lepra Eestimaale sattus, võib juba kaunis kindlasti oletada, et pidalitõve laialilagunemine rahva seas ja ka selle haiguse tundmine alles meie kodumaal valdamise järele sakslaste poolt maad hakkas võtma. Selle arvamise poolt kõneleb dr. Hellati järele ka asjaolu, et eestlastel oma nimetust lepra jaoks polnud, kuna nad pidalitõbe orduriütlite poolt asutatud nimemetatud — Lepraspitäl — lepravarjupaikade järele pidalitõveks — Spitalsseuche — hakkasid nimetama.

Neist kaugele minevikku ulatuvatest aegadest peale on meie kodumaal ikka lepra juhtumisi ette tulnud, kuna arstid täiesti abituna tema vastu seisid ja haiget ainult surma kannatustest võis vabastada.

Kuid milles peitub siis lepra tekkimise põhjus? Mis kutsus esile seda nii põlatud ja kardetud haigust?

1871. aastal teatas norralane A. M. A. H. Hansen kogu maailmale, et lepra tekitajaks väike kepike-setaoline pisielukas on, nimemetatud leprabatsillus, mis tiisikuse batsillusele väga sarnane. Kuid pärastised uurimused, iseäranis Lutz'i poolt Hamburgis toime pandud, näitasid, et nimetatud leprasünnitajad mitte kepikesed, vaid terakestest koosnevad niidikesed on. Neid nimetas Lutz — coccothrix.

Mitmesuguseid värvimismetode tarvitusele võttes selgus aja jooksul, et nimetatud, harilikult tumedaks värvitud, terakesed heledamaks värvitud kattest on ümbritsetud. Ja lõpuks, kui veel osmiumi, mis, nagu teada, rasva mustaks värvib, hõbedat ja natrium-sulfurosum'i selleks võeti, jõuti otsusele, et lepra coccothrix'i terakesed peaaegjalikult rasvast koosnevad, kuna kate rohkesti muonavallet sisaldab. See leidus viiski prof. dr. A. Paldrock'i mõttele pidalitõbe söehappelumega ravitsemata hakata.

Kuid enne veel mõni sõna pidalitõvest endast.

Pidalitõbi on külgehaiguse, mitte pärandav, krooniline haigus, mis inimeselt inimesele, võib olla ka tarbeasjade kaudu, edasi antakse. Valitses kind arvamise, et leprahaiget kalad lepra laialilagunemise põhjuseks kalurite ning rannaelanikkude keskel võiksid olla, mida põhjendada püüti asjaoluga, et jaakuutide seas, kes peaaegu ainult toorest ehk halvasti konserveeritud kalast elavad, palju pidalitõbe ette tuleb. See arvamise ei vastanud aga tõele, kuna prof. A. Paldrock'i poolt toime pandud põhjalikud uurimused näitasid, et jaakuutide kalatoidus lepra sünnitajaid ei ole.

Küll aga näitas prof. Paldrock, et leprat lutikate, tarakanide ning prussakate kaudu võib edasi anda, kuna ta nende loomakeste väljaheidetes veel 14 päeva peale pidalitõvehaige hammustamist elavaid leprasünnitajaid leidis. Sellest võis oletada, et sarnased loomad hammustamisel haigust ka seni tervele inimestele edasi kanda suudavad ehk aga hammustamise läbi vigastatud koha lähedusse jäetud väljaheidetes isiku enda läbikratsimise teel vigastatud nahasse võivad sattuda.

On nüüd inimene infitseeritud, võib veel mitu aastat mööduda, enne kui haiguse tunnemärgid nähtavale tulevad.

Meie tunneme pidalitõbe kahes kujus: muhulist leprat — lepra tuberosa — ja ergukava leprat — lepra anaesthetica (nervorum). Ühel ja samal ajal võivad ka mõlema kuju tunnemärgid isiku juures leiduda ning segalepra — lepra mixta — pildi anda.

Muhuline lepra algab harilikult üldise roidumustundega, kiskuvate valudega liikmetes, palavikuga ja seedimisriketega. Siis ilmuvad kehale, kõige sagedamini näole, mitmes suuruses plekid, punast ehk vasekarva punast värvi, mis pisilaste vere- ja mahlateedesse pääsemisest on. Need plekid võivad jälle kaduda, kuid tulevad harilikult uuesti nähtavale, nüüd aga pruunikat värvi; nahk muutub aegamööda paksemaks ja mõne kuu ehk isegi aastate järele tekib niisugusel kohal, ehk ka pealtnäha normaalsel nahal lepra pommikene — leproom. Nimetatud pommikesi leidub üksikult ehk ka pesadena. Nende saatus on väga mitmesugune, kuna leproomid kaua muutuseta püsida võivad, isegi kaduda, jättes tumeda, pigmenteeritud pleki järele, võivad aga ka mädanema hakata. Iseäranis palju leproome leiame näol, mis siis nagu paksem, tursunud paistab. Kulmu- ja habemekarvad, vurrud langevad sellejuures välja. Ka küüned ei jää haigusest puutumata, muutuvad tuhmiiks ning hakkavad otsast kõdunema. Samuti asuvad leproomid ka limanahkadel ja sisemistes elundites.

Teine lepra kuju on iseloomustatud samasuguste plekkidega, nagu eelpool kirjeldatud, olles ainult ülitundelikud ja torakavate valudega ühendatud. Pärast muutuvad plekid tuhmiimaks, iseäranis keskkoahas, kuna ärte pigmentatsioon suureneb. Samal ajal kaob nimetatud kohtadel naha tundlikkus, kuna tundetus ka teistele erkudele üle võib minna.

Oleks veel juure lisada, et leproomide mahlapiluldes iseäranis palju lepratekitajaid leida on.

Mis lepra ravitsemisse puutub, siis oli arst-

kond siin täiesti abitu. Lepra ärahoidmise mõttes paigutati haigeksjäänud isikud leprosooriumidesse — pidalitõbiste varjupaikadesse, ning keelati neile igasugune läbikäimine teiste isikutega, kuna aga arstimiskatsed kõik tagajärjetuks jäid. Võib öelda, et vähe leidub neid arstirohte, mida võitluses lepra vastu poleks katsutud. Ma nimetan ainult elavhõbedat, joodi preparaate, desinfitseerivaid ja palavikuvastaseid aineid, arseeni, isegi salvarsaani, mis siifilise arstimise juures nii tähtsat osa etendanud ja ka etendab. Ka kõikisugu seerumid ja isegi ussimürke on ravitsemiseks katsutud tarvitada. Kõige rohkem poolehoidu omandas taimeriigist päritolev chaulmoogra-õli ja siis nastin, keskne rasv, mis leproomides leitud pisilastest (*Streptothrix leproides*) saadud, olgugi, et mõni teadusmees arvamisel on, et neil tõeliste lepra tekitajatega midagi ühist pole. Tõsi, nastini mõjul võis teatud paranemist küll märgata, kuid tagajärjed polnud siiski küllaldaselt rahuldavad.

Uue põõre lepra ravitsemises meie kodumaal töid prof. A. Paldrock'i saavutused. Juba rohkem kui kümme aastat tagasi algas ta oma pidalitõve ravitsemise katseid söehappelumega, mida viimasel ajal suuremal määral Tartu linna lähedal asuvas Muulipidalitõbiste varjupaigas kordama hakkas. Nagu eelpool juba tähendatud, koosnevad leprasünnitajate terakesed rasvast, kuna nende ümber olev kate rohkesti munavalget sisaldab. Prof. Paldrock arvast, et seniseid pidalitõve arstimise ebaõnnestunud katseid sellega tuleks seletada, et lepratekitajad kattega kaetud on, mis neile juurepääsemist takistab. Leiduks nüüd tee seda katet kõrvaldada, siis võiks juba teatud kordamineku peale loota. See ülesanne aga tundus võimatuks: oli ju tarvis abinõu leida, mis sulataks ainult leprapisilase munavalgest kätte, kuna ihu rakud puutumata jääksid.

Juba ennem ettevõetud katsed olid näidanud, et külmanud kanamuna munavalge keetmise juures enam täiesti ei angu. Inimese keha rakukesed kui ka keha vedelikud sisaldavad kõik munavalget ja kui neid teatud pügalani jahutada, muutub nende koosseis sedavõrd, et nad oma angumisomaduse kaotavad ning vedelamaks lähevad.

Need andmed viisid prof. Paldrock'i mõttele külma tarvitusele võtta ja nimelt söehappelund, et sel teel leprapisilase kate vedelaks teha, kuna juba ennem tähele oli pandud, et söehappelumega kõikisugu nahahaiguste juures häid kosmeetilisi tagajärgi võib saavutada. Et ka leproomide juures külmetamine kosmeetilisi tagajärgi annab, võis oletada. Kuid prof.

Paldrock'i ei huvitanud kosmeetilised saavutused, vaid söehappelume mõju lepratekitaja munavalgest kattele.

Toimepandud mikroskoobilised uurimused näitasid, et mõni aeg peale külmetamist leproomides peaaesjalikult terakesi katteta leida oli. Korratud külmetamiste läbi kadusid lõppude lõpuks leproomid täiesti ning nende kohtadel polnud mikroskoobiliselt enam ühtki lepratekitajat leida. Huvitav oli veel selle juures tähele panna, et leproomid ka sealt, kus külmetamist ette ei võetud, kadusid. Sellest võis oletada, et ka siseimistes elundites tekkinud leproomid kadumisele on pühendatud, kuna nina limanahas olevad haavad paranesid ja limas leiduvate pisilaste arv tuntavalt kahanema hakkas.

Oma katsete põhjal jõudis prof. Paldrock arvamisele, et „söehappelumega võimalik on leproome kohalikult hävitada, kusjuures ihu omaduse saab leprasünnitajaid oma võimu alla võtta, sest et külma läbi muudetud kest haigusesünnitajale enam võimatuks ei ole ja ka kude ise resorbeerub. Avanenud kestade ja terakeste kui ka leproomide ollused valguvad ihu mööda laiali, viimases rakukesi tegevusele virgutades ja neid ollusi välja töötama äratades, mis ihule selleks tarvilikud, et söehappelumega mitte külmetatud kohtadel leprasünnitajaid ja leproome hävitada.“

Oleks vast lõpuks veel huvitav mõne sõnaga söehappelume käsitamist riiwata. Nagu teada, hoitakse vedel söehape metallpommides 6 atmosfääri rõhu all. Pommist väljavoolav söehape muutub, toru avause ette mahutatud, prof. Paldrock'i enda poolt konstrueeritud aparaadis söehappelume kepikesteks, mille kuju vormidesse tampides mitmesuguselt muuta võib. Söehappelume temperatuur on 78 pügalat alla 0°. Puuvillatükki mähitud söehappelume kepikese ots surutakse nüüd tiheidalt vastu leproomi, seda 5—6 sekundit peal hoides. Kepikest ära võttes näeme külmetatud aset, millest jäätus lühikese ajaga kaob, kuna järele jääb ainult roosakas plekk. 4—5-kordse külmetamisega võib leproome juba kadumisele viia. Leproomide kohtadel jääb harilikult pigmenteeritud ase järele, mis aegamööda ise kaob. Nii palju prof. A. Paldrock'i lepra ravitsemise meetodist.

Et arstimine tõesti tagajärgi annud, näitab tervishoiu peavalitsuse poolt nimetatud sellekohase komisjoni otsus. See komisjon vaatas 30. jaanuaril s. a. Muuli pidalitõve varjupaigas asuvad haiged läbi ning leidis, et 12 haigest, keda seal 1½ aastat ravitsetud, viis (s. o. umbes 40% üldarvust) ümbrusele täiesti

hädahoitusteks saanud, nii et neid leprosoorium- r o c k ise tähendab, et veel aastakümneid võib
mist välia kirjutada ja koju võib lasta. Haiged mööduda enne kui tema poolt lepra ravitsemis

toimib arvutamise juures. Ka siin olgu toodud mõned näited, mille tõelikkuse juures pole kahtlust. Aastal 1847 kirjutab sellest direktor A. C. Schumacher oma ametvennale ja sõbrale, kuulsale matemaatik Haussile.

Altona 1. I. 1847. „Üks noor inimene Dase, kellest ma Teile juba mõne aasta eest kirjutasin ja kes mitmes kohas on reisinud selleks, et näidata oma andi peastarvutamiseks, on nüüd jälle siin. Kui lauale visatakse peotäis herneid, siis heidab ta nendele ainult lühikeseks pilgu ja ütleb kohe herneterade arvu. Ka dominomärkide summa (117) ütles ta ühe pilgu järel. Ta korrutab ja jagab peast väga suured arvud, tarvitab aga üsna palju aega, kui arvud suured on. Saja numbriga arvust võttis ta ruutjuure 52 minutiga. Ta on välja arvanud 1 kuni 1005000 seitsmekohased logaritmid, millest juba $\frac{2}{3}$ valmis on, $\frac{2}{3}$ on ta välja arvanud kahesaja kümnendkohani.“

A., 7. IV. 1847. „Dase on tõepoolest psükoogiline ime, mis Teid huvitab oma iseäraldusega ja mida peab nägema, enne kui võib uskuda ta olemasolu. Ta on nii nüri mõistusega, et ta peaaegu müürist võib läbi joosta, — ta ei suuda aru saada kõige lihtsamaist mate-

maatika elementidest (heasüdamline Petersen vaevas end sellega 6 nädalat täiesti tagajärjetult),—kuid tema arvutamisevõime äratas kõige suuremat imestust. Ta korrutab peast 2 arvu, kumbki 20 numbriline — 6 minutiga

„ 40 „ 40 „
„ 100 „ 8 $\frac{3}{4}$ tunniga.

20 kümnendkohaga ruutjuured arvab ta välja uskumata kiirusega.“

A., 18. IV. 1847. „Dase tahtis mulle seletada, kuidas ta ainsa pilguga asjade arvu võib määrata ja meeles pidada, kuid mina ei saanud sellest aru. Mulle näib, et ta abivõtted väga palju aega nõuavad.“

Need kiirarvajad omavad mõlemad niihästi hea arvumälu kui ka ülihea arvutamisevõime. Need omadused ei tarvitse alati esineda teineteisega seotult. Hea peastarvutamine on võimalik ainult hea arvumälu juures. Kõrgemalt tuleb aga hinnata arvutamisosavust, mida, nagu Hauss ütleb, „võib hinnata ainult selle järel, kui suured tagajärjed keegi saavutab kirjaliku arvutamise.“ Haussil olid viimased omadused esimesest paremini arenenud, peale selle oli ta geenius. Dr. Wietzke järele. Saksa keelest R. L.

VIIMNE PÄEV.

WALTHER NITHACK-STAHN'i romaani.

Tõlkinud J. R.

10

Midagi ennemuulmatut juhtub sel ööl. Hirnutatud pealiskaudselt, murelikult unest kihab ja keeb nüüd terve maailm. Läbi lämmatava pimeduse voolab janunev rahvahulk igale poole joogikohtadesse laiali. Ei paluta enam, tuuakse omale ise seda, mis kõrvetavat janu kustutab; tungitakse köökidesse ja keldritesse. Igalpool muusika, tants ning lärmitsev jutuajamine.

Kõige suuremas kontsertsalis, mis punasest ja kullast kiirgab, voogab kirju rahvahulk. Igast seisusest inimesed, keda äkki ärganud ühistunne siia kokku on ajanud, tantsivad hoogasti. Ohvitser väikese poeneiuga, noor tööline määrduvad tööriietes, nii kuidas ta vabrikust jooksnud, tantsib suurilma daamiga. Kõik on endid hõõgav-palavas õhus soojaks tantsinud, nad nõretavad higist, aga metsik tantsuhimu on neid vallanud. Poodiumi kõrge kumemuse all istub salk vabatahtlikke mängumehi, nende seas on näha päris kunstnikke. Ja äkki hakkab, tantsu katkestades, tore orel mängima laulu, mis kogu teel tähttornist linnani helises, üle öö on see tuhandetele hümnuseks saanud — kõik seisavad ja hõiskavad oreli saatel:

„Kui ka homme terve ilm
Rusudehunnikuteks muutuks,
Püsiiks ainult täna veel!
Täna on täna!“ ...

Vaevalt on laul lõppenud, kui oreli eest noor hiiglane üles tõuseb, kes täna lugematu hulga suuks oli. Käharad salgud on tal sassis, ta tormab poodiumi ääre, tõmbab tütarlapse oma kõrvale, kes näis teda ootavat, ja häbelikult punastavat neidu rinna vastu surudes hüüab ta vägeva häälega rahvahulga sekka:

„Ligemised! Noored ning vanad! Peaga või käega töötajad! Palju- või väheteadjad! Ligemised, me läheneme lõpule! Narr on see, kes sellepärast hädaldab. Siin pole ühtegi abi, mille järel karjuda võiks — siin on ainult kõrgem võim, täidesaatev jõud. Ja meie ei tohi seda juhtumist mitte rumalakski nimetada — võib olla on see juhust tark, arvatavasti on see pime. Ja kui oleks algataja, kes meid kuulda võtaks — mina ei kerjaks temalt säästmist. Ja kui see üks paha vaim oleks, kes meid maa-kerela elanikke vihkaks — mina naeraksin talle näkku ja ütleksin: Sa tuled liig hilja, sest

meie olime olemas! Ja elu!“ — ta tõstab käed üles — „elu oli ometi kaunis!“ „Ei! Ei!“ hüütakse lõikavalt tagaseinast.

„Kui siin ja seal mõni vilets olemas on, kellele olemasolu valus — siis on ta mõni looduse poolt väljatõugatu. Ka tema tohib täna naerda — me kutsume tema elu lauda, kutsume kõik võsastikkude ja aegade äärest, elu suure ringi lõpupidule! Vaadake mulle otsa: olen jumalate laudade ääres istunud, sest nad annetasid mulle püha huvi kunsti vastu! Täna on teie kõikide ees elu aheldamatu kunst lahti ning kättesaadav! Heitkem kõrvale igapäevased seadused, nõder häbitundmus! Surmalepühendatud, rüüpigem julgesti maakera magusamat jooki! Tehke mulle järele!“

Kõneleja kummardub kehvalt riietatud tütarlapse näo kohal ja suudleb teda. Kallin käib läbi saalisolijate, kuma tuhanded sülelevad? Seal seisavad kõige rikkama mõlemad lapsed, üliõpilane Erich oma õega, noorsugu seisab nende ümber. Õde kõhkleb — siis viipab vend sõbrale, kellest naine hirmunult kinni haarab — tema rabeleb enese lahti ja kaelustab armukest, kes enam vastu ei pane.

Karjatus lõpetab järsku armastusjoobumuse. Üsna taga saalis on keegi laua peale roninud, pisikene küürakas, kes ägedate käeliigutustega rääkima puhkeb: „Nende nimel, kellel midagi pole olnud, looduse võõraslaste nimel — me võtame kutse vastu! See on küll ainult järelsõök, aga ikkagi parem kui palukesed, mis teie laua pealt maha kukuvad. Tähendab, me naerame ja oleme rõõmsad. Armastuse asjus jätke meid rahule, see on noortele ja ilusatele midagi — meie oleme parema meelega teiste roogade poolt, nagu näitelks: Hästi süüa ja juua, üks kord sametis ja siidis käia! Sulgpattjades magada ja jalutama sõita! Kullakotiga kõlistada! Armsad õed ja vennad uutlitsalt — ärgem laskem seda kaks korda öelda! Võtame, mis pidusöögilte üle on jäänud! Vanal heal ajal nimetati seda varguseks ja rüüstamiseks — nüüd on see elukunst ja nüüd hakaku see nali peale — hallo!“

Ta vehib sektipudeliga ja viskab selle vastu seinapeeglit, nii et see puruks praguneb. Suur naer ja kriiskamine. Hulk tugevaid käsi tõstsid Philanderi kõige lauaga üles ja tahtsid keskele viia, seal kargas aga hiiglane lavalt alla, tungis läbi rahvahulga, haaras küürakal kraest kinni ja raputas teda: „Kaabakas, sa julged niisuguseid sõnu rääkida! Varastele ja röövlitele oled sa paras juht!“

Sel silmapilgul kustusid kõik tuled ja saalis oli kottpime. Hirmus kõra, appihüüded, tõuklemine ja tungimine inimeste hulgas, kes teed välja otsisid. Need, kes viimaks usteni jõud-

sid, sattusid samasugusse pimedusse, uutlitsal eksivad nad ümber, kui palavas koopas. Ei ühtki tuld kusagil majas, ei ühtki tähte taevas. Mis see on? Kas Maa surema hakkab ja oma lapsed pimeduses troostita surra laseb! Kas ürgilma pimedus uuesti jälle algab? „Lollus!“ hüüavad mõned kainemad mehed, „viimased töölisel on elektriijaamadest lahkunud, see on kõik; või on see ka valitsuse vigur, kes pimeduse läbi öisele liikumisele lõpu tahab teha.“

Kuulukse sammude müdinat ja kõra, aga keegi ei tea midagi, mis kusagil sünnib ja lähemal ajal sündima saab.

*

Kasarmu hoovi valge liiv on hommikuse päikese paistel tuliseks läinud. Nii palav on see liiv, et läbi kingade tunda võib, pikad read sõjariistus mehi seisab liival sirgelt. Aga vana ohvitseri silm võib siiski märgata, et kõik mitte hoolsalt ei seisa. Ta ei vihasta ennast siiski, peaaegu isalikult kõlab tema hääl, kui ta ütleb: „Seltsimehed! Meil seisab raskem kohustus ees, kui kunagi ennem — me peame riigi päästma. Täna öösel on uskumatuid asju sündinud — joobnud rahvas on linnas rahutusi tõstnud, majadesse tunginud, võõrast varandust omandanud ja inimesi häbistanud. See kõik on pimeduses sündinud, mille põhjus mitte teada ei ole. Seltsimehed! Valitsus on meile ülesandeks teinud korda alal hoida. Veel enam; meie oleme kõlbluse alalhoidjateks, meie oleme viimased, kellele see veel alles jäänud. Oma sõjariistadega tahame meie inimsuse viimaseid jäänuseid kaitsta, mis hädaohus on, kunagi ei ole korra alalhoidmine nii tähtis olnud. Peame oma vandesõnast kinni ja jääme truuks otsani! Edasi! Marss!“

Keegi ei liigu paigalt, kõik vahivad enese ette, nagu ei oleks käsku olnudki. Vana ohvitseri nägu läheb vihast ja häbist punaseks. Ta keerutab oma halle vurre ja ootab. Viimaks astub üks vana allohvitser ette: „Herra oberst, me oleme järele mõelnud, et sel kõigel enam mõtet pole. Eile õhtust saadik on sõjavägi lagunenu — meie üksi oleme nõrgad rahvahulkade vastu, peale selle — mis eest meie võitleme? Ülehomme on kõik otsas. Herra oberst, me tahame igaüks koju minna.“

„Mina mitte.“ Ohvitser kiristab seda öeldes hambaid. „Mina jään omale kohale, kui ka maailm hukka läheb. Kes tuleb minuga ja aitab valitsushoonet kaitsta. See on valitsuse viimane pide. Kas keegi ei tule?“

Ta pöörab hobuse ümber ja ratsutab pikkamisi värava poole. Seal jooksevad mõned talile järele, veel mõned, kuni neist salk saab, nad marsivad pikkamisi suure palavuse käes edasi.

*

Just nagu vaenlase vägi oleks läbi linna läinud ja selle ära rüüistanud, nii näeb ta välja. Kauplused on lahti lõhutud ja igasugu kaupa vedeleb uulitsal. Suured vaateaknad on purustatud ja hunnikud klaasitükke uulitsatel. Praegu on suure kaubamaja tühjendamine käsil. Inimesed tormavad treppidest üles ja alla, mehed, naised ja lapsed. Ülemise korra akendest pillutakse riidepalle ja all võetakse nad karjudes vastu. Siis pillutakse marmor- ja pronksasju, mis all purunevad. Siis lendavad praed vorstid, linnud ja kalad alla ja nende pärast algab kaklemine. Sees aga panevad naised endid peast jaluni toredaisse riietesse. Seal haarab vaene naine värisevate kätega kallid ehteasju, paneb enesele pärlikee kaela ja ajab hulga sõrmuseid kõhnadesse sõrmedesse. Lapsed ahmivad maiusasju, mängivad kookidega palli, tantsivad ja hullavad. Äkitselt tõuseb katusest suitsusammas — tuli on lahti; kas on ulakad tule sütitanud või on põlevainetega hoolitult ümber käidud? Aga tuli on lahti. Kõik tormavad töstetoolidele, et alla laskuda, või jooksevad treppisid mööda alla. Juba käivad tulekeeled ülemistest akendest välja. All karjutakse hurraa ja plaksutatakse käsi. Tulekustutajaid enam ei ole ja ka veevärk ei tööta enam. Las põleda! Mis sellest on!

Suurel turuplatsil ühe kuninga mälestussamba ümber on suur piduplats moodustatud. Seal istuvad tuhanded pehmetel toolidel ning sohvaldel ja joovad. See pehme mööbel on võõrastemajadest siia kokku kantud. Korgid lendavad pudelitelt ja need käivad käest kätte. „Andke paremat veini, see ei kõlba.“ Ja pudelid visatakse uulitsale. „Sinu terviseks, vennas!... Terviseks, öde... Sul on peened käed, mis ametid sa enne olid pidanud?...“ — „See ei ole tähtis, olin inimene, nagu sinagi... Terviseks, päikene, olgu sulle maamuld kerge!... Lapsed, tehke muusikat! Pange pasunad hüüdma!... Mis see maailm meile homme toob...“ Ja tuhande häälega laudakse seda, platsil ja ümberkaudsetel uulitsatel. Siis käib trummipõrin — peauulitsat mööda läheneb inimestehulk. Ees on flöödipuhujad, siis järgnevad mandoliinid ja gitarrid. Neile järgnevad ratsanikud hobustel, kes leopardinahkadega kaetud. Teised istuvad hobueesliite ja sebrade seljas. Nende järele tulevad lövid ja tiigrid üksteise külge kettidega needitud; neid saadavad mehed rüütlite raudriides; suured vanakrid vaatidega, mille ümber noored inimesed kirjutes riietes istuvad, pärjad peas, kristallsed peekrid käes. Ja siis lahine suur tõld, kuus hobust ees, noor poiss kutsariks ja tõllas lebab noor alasti naine, ainult pärg pikkadel valgetel juustel. Tõlla ümber ratsutavad alasti noormehed ja neitsid, ning

kõigutavad endid tantsutaktis. Ja lõpuks tuleb käratseva rahvahulga keskel hiiglasuur elevant, kuldsete vaipadega kaetud. Nende peal istub kummaline olevus, kõhna öökulli näoga, kuningakroon peas, alasti keha ümber purpurimantel, mille all paljad, kõhnad jalad välja paistavad. „See on inimese tõug loomaaiast!“ hüüab keegi platsil ja temale vastatakse suure naeruga. Seal käib üks pauk, rong seisab, muusika vaikib ja selle peale kostab Philanderi hääle elevandi seljast: „Mina olen maailma kuningas! Viimaste inimeste kuningas! Kõigi vabastatud orjade kuningas! Kõik on vabad siin taeva all! Iga tahe on vaba, armastus on vaba, mina kuulutan alastiolekut! Nagu meie emahust tulnud, nii läheme siit ilmast, meid soendab veel palav päike! Rõõmustagem elust, helistage kellasid kõigist tornidest! Mina kuulutan paradüüsi!“ Ta viskab punase mantli oma keha pealt ja kõhn inetus tuleb täiesti nähtavale. Krooni peal säteendab kuldne rist. Jälle käib pauk ja lähema kiriku kell hakkab helisema. Kuna rong vasktrummide ja heleda flöödimängu saatel edasi liigub, tekib pealtvaatajate seas metsik segadus. Üksteise järele kisuvad mehed ning naised omal riided seljast, paljad inimesed hüppavad taltsutamataalt, jooksevad elevandile järele.

Kõik aknad on uudishimulikke täis; aknad on küll kõik kinni, ka majade välised ukсед näivad lukustatud olevat. „Lipud välja!“ hüütakse alt, teist korda hüütakse ähvardaval toonil. Kus käsku ei täideta, seal lõhutakse ukсед eest ära, tormatakse üles korteritesse — varsti lehvivad siin ja seal katustel lipud. „Lipud välja!“ Ikka rohkem ja rohkem on linnas näha värvirikast lehvimist. Kord peab rong ühte kõrvaluulitsasse pöörama, sest võimsad suitsupilved veerevad rongile vastu. Hele lõõm tungib majade ridadest välja, ikka rohkem maju sütitab põlevast kaubamajast langev sädemete vihm — varsti on terve linnajagu leekides. „Kui ka homme kogu ilm rusudehunnikuteks muutuks...!“ hakkab üks naljahammas laulma. Naerdakse ja rännatakse edasi. „Las põleda! Las põleda!“

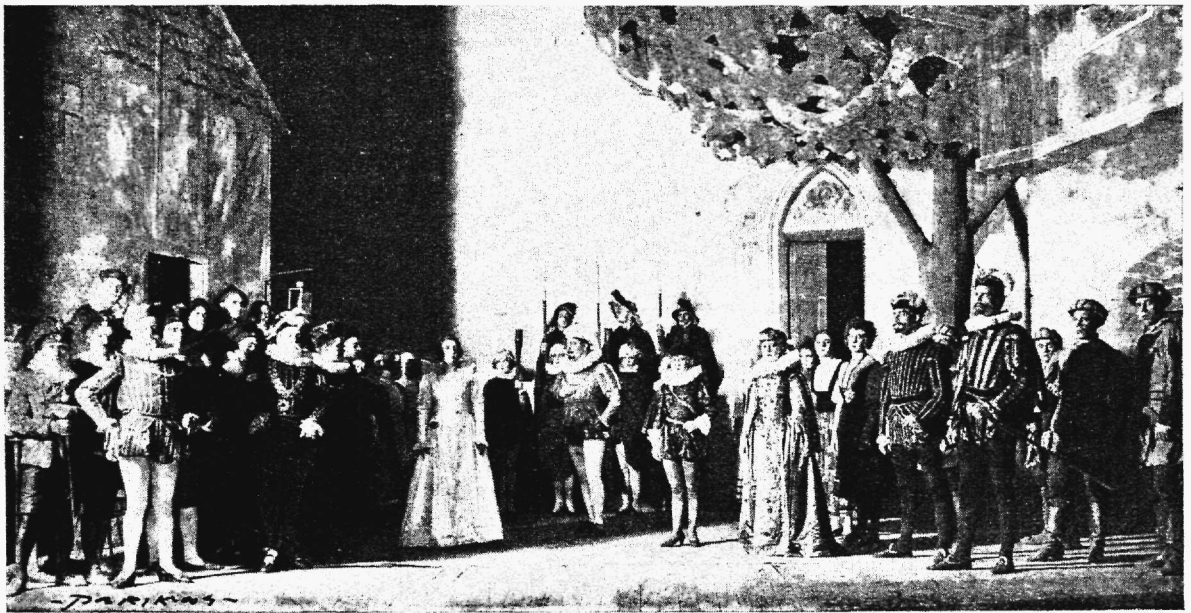
Seal seisab valitsushoone kui elutu, ukсед ja aknad laudadega kinni löödud, lipuehteta. Trepil seisavad politseinikud. „Lipp välja!“ karjub keegi. Keegi ei liigu seal üleval. „Kantsler tulgu välja! Kantsler tulgu välja!“ Rongikäik peatub. Philander on püsti tõusnud ja käega märku annud, sügav vaikus suurel platsil, ainult kaugemalt kostab kellade helin.

„Pärast seda, kui maakera troonile astunud olen, kuulutan selle maa valitsuse ametist tagandatuks! Kui kõikide vabade ilmaelanikude juht kutsun teid üles meiega ühinema. Ka

MEYERBEERI OOPER „HUGENOTID“ „ESTONIAS“. Foto Parikas.

Pilt II vaatusest.

Pilt III vaatusest.

neid seaduse vahtisid seal, sest ükski seadus ei ole enam maksev! Tulge siia minu juure! Käige minu järel! Mina olen elu!"

Ei ühtegi vastust. Vahid seisavad liikumata.

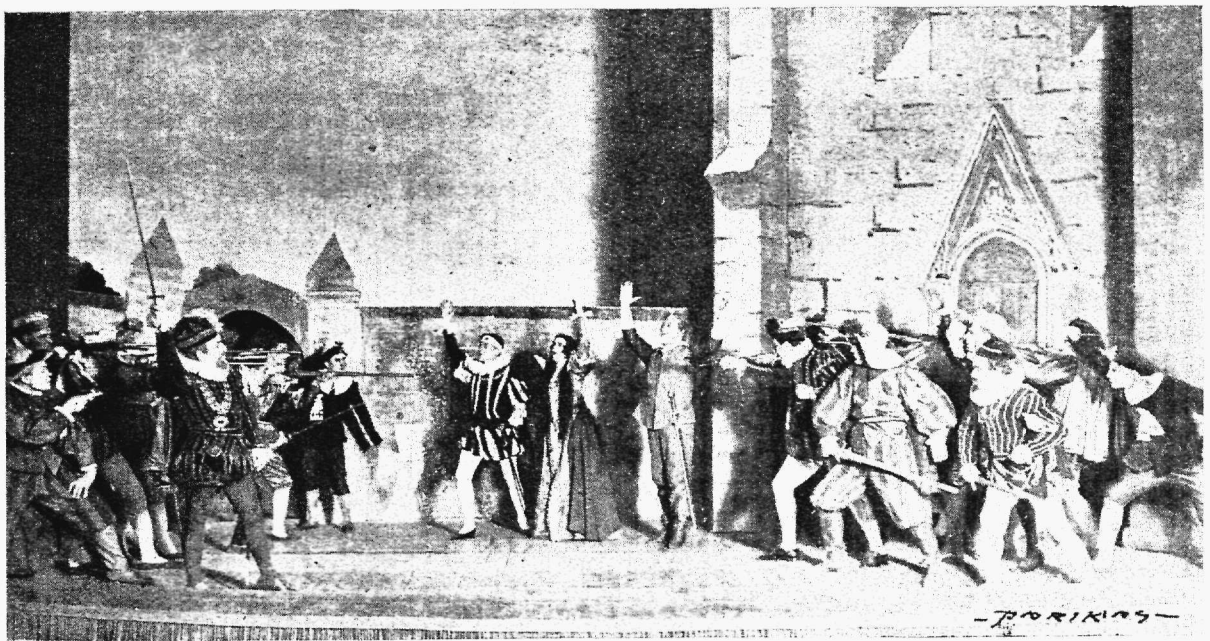
Seal astub üks pikakasvuline mees trepi käsipuude ette. Kunstniku kaharad juuksed ripuvad tal segamini üle otsa. Kõige viimasteni

kuulajateni tungib tema kõmisev hääl! „Te tahate viimased inimesed olla? Te tahate tooniandjad olla? Põletajad, mõrtsukad olete ning narrid! Te tahate vabastada? Teie joovastus on pohmelus, teie paljas ihu on lõust! Loomad olete, te pole mitte vaimlisemad kui kiskjad, keda teie näitamiseks endaga kaasas veate! Üks ahv on teie kuningas!“

MEYERBEERI' OOPER „HUGENOTID“ „ESTOONIAS“. Foto Parikas.

Pilt IV vaatusesest.

Pilt V vaatusesest.

Hirmus kära. „Toppige laimajal suu kinni!“ karjub Philander.

„Pugege oma koobastesse ja ärge roojastage püha maakera nägu! Siia minu juure, kes ilus surra tahab!...“

Kuulake, ülevvalt kostab tormilik käteplak-

sutamine. See kostab uhketest majadest, mis platsi ümbritsevad. Seal avanesid aknad, rätidega lehvitatakse kõnelejale...

Rökkav kisa, mis sügavusest üles kostab, lämmatab kõik, Philanderi terav hääl viipab üle kõige: „Maha! Maha!“ Hiiglane üleval

kaitseb ennast vahvasti, üks teise järele lükkab ta neid jalatõugetega alla, kes üles ronides käe tema järel sirutavad.

Seal käib üks pauk ja ta kukub, pea ees, rahva hulka.

Nüüd liigutab ennast vana oberst, kes seni liikumata, kui kuju seisnud.

„Tuld!“

Üks kogupauk raksatab ja veel üks. Karjudes vajub rahvahulk tagasi, mõned tuiguvad ja langevad maha. Paljastest kehast voolab veri. „Tuld!“ Nüüd tuigub ka hiiglaelevandi

keha ja ta langeb kokku. Philander on kadunud. Kroon on uulitsale langenud ja selle ümber kaklevad inimesed. Väga suur segadus. Kiskjad loomad on endid lahti kiskunud ja jooksevad rahva hulgas uulitsat mööda edasi.

Sel ajal on metsik võitlus lossi ees alanud, paugud kostavad siit ja sealt poolt. Viimaks on oberst ja tema mehed ka surnud, platsi peal teiste surnute hulgas. Nõutakse kantsleri. Juba tungitakse lossi uste kallale. Aga sees ei leita kedagi.

Kirikukellad helisevad aga ikka edasi...

(Järgneb.)

BEDRICH SMETANA,

TSHEHI MUUSIKAISA.

PAUL BENNEMANN'i järele Hilbar Sakh.

Üheksateistkümnendat aastasada muusikaajaloos iseloomustab algupärase muusika õitseng väikerahvaste juures.

Kuni XVIII aastasajani Itaalia ja Prantsusmaa, muusika klassikalised maad, seisid esikohal; Haydni, Mozarti, Beethoveni, Schuberti ja paljude teistega Saksamaa astus võistlusse nendega; ning XIX aastasajal üks väikerahvas teise järele hakkas tõendusid tooma, et ka nende kultuuridel on võime avalduda muusikas, ja küllaldast väärtust, et lisada omalt poolt uusi iseloomulikke jooni rahvusvahelisele kontserdile. Peale Vene nimede ilmuvad eeskavadel ka Poola, Tshehi, Soome, Ungari omad, kuigi mitte väga paljudel neist ei õnnestanud jõuda lähedale üleilmeliselt tuntud klassikute kõrgusele. Tshehimaal oli juba ammust ajast kellegi Inglise reisija tähenduse järele „Euroopa konservatooriumiks“. Rahva tugev kaldumus muusika poole kasvatas seal tublisid pillimängijaid, kes mängisid kõigis mannermaa orkestrites, väljapaistvaid lauljaid ja muusikajuhte. Ka heliloojaist polnud puudust, aga nende teostel ei leidunud veel iseloomulikke rahvuslikke jooni. Esimene, kes kirjutas võltsimatut tshehipärast muusikat, oli see meister, kelle saja-aastast sünnipäeva pühitseti 2. märtsil 1924. a.: Bedrich Smetana*).

Smetana isa oli õllepruul Litomyšlis. Tal ei olnud arusaamist poja muusikaandest. Saatis poja gümnaasiumi, kust see aga suuremat kasu saamata lahkus, sest määratu tung sundis teda end pühendama kunstile. Smetana hakkas konservatooriumi õpilaseks, ühegi toetuseta isa poolt. Seal edenes õppimine kiiresti.

Kuid haganane on harilikult leib, mida kunstiga teenitakse; seda koges ka Smetana. Tema katse vabakunstnikuna elada, äpardus; ta sattus hirmsasse viletsusse, millest teda aga Franz Liszt päästis, kelle suuremeelne iseloom ja helde käsi mõndagi noort muusikeri aidanud. Liszt mitte ainult ei võimaldanud Smetanale asutada oma muusikakooli, vaid tegi ka igati kihutus-tööd noore helilooja heaks, kelle teosed alguses publiku juures ainult vähest poolehoidu leidsid.

See kõik muutus, kui ta 1856. aastal Rootsis Göteborgi Fisharmonia Seltsi juhiks valiti. Tema kaunid sinfoonilised poeemid: „Richard III“, „Vallensteini leer“, „Hakon Jarl“ said peagi suure kiituse osaks. Smetanast sai suur, rahvusliku muusika liikumise juht. Ta tahtis rahvuslikku Tshehi ooperit luua. Tantsude ja rahvalaulude näol Tshehimaal ju omab kallivara, mis omapäraste viiside ja rütmide poolest nii rikas, et anderikkal heliloojal ainult tarvis kätt välja sirutada, et

võtta neid täie kamaluga, kui rikkalikku tooresainet loodava kunstiteose tarvis. Suur, isegi rahvusvaheline menu sai osaks tema ooperile „Müüdüd mõrsja“ (1866. a.). Tema lõbus tekst, viiside rahvapärusus, partituuri suursugusus ning ülikka modern orkestri hiilgus viisid ta kõigi maade ooperimajadesse, ning heliloojale ta andis orkestrijuhi koha rahvuslikus ooperiteatris.

Pärastistest ooperitest esitati ainult harva mõni ka väljaspool Böömimaa piire, sest nende muusikalisest väärtusest hoolimata nad kaotavad ebakõlbliku teksti pärast. Kui geniaalne muusiker oleks leidnud võrdsetl geniaalse tekstilooja, oleksid tema teosed ka rahvusvahelise sümpaatia saavutanud, mis tema muusika enamalt jaolt väärrib.

Meistri viimased eluaastad muutusid õnnetuks: närvihaigus, millesse ta jäi, lõppes täieliku kurdiksäämisega. Smetana suri hullumajas 12. mail 1884. a. Tol päeval kaotas muusikailm inimese, kes oli olnud täis puhast, püha ja õiglast püüet.

Bedrich Smetana.

*) Bedrich = Friedrich (loe „Bedshih“).

MÕNDASUGUST.

Mesilasepiste jooksjahaiguse parandajaks.

Mesinduse ajakirjades on sagedasti kirjutatud mesilasepiste parandavast omadusest, kuid teaduslikust küljest on see küsimus alles selgitamata. Rahva hulgas on sarnane ravitsemine laialt tuntud. Ka mitmed arstid olevat viimasel ajal suure eduga seda arstimisviisi hakanud tarvitama. „Kosmoses“ kirjutab sellest keegi, kes varem väga kahtlevalt asja peale vaadanud, järgmist: „Juunikuus 1901. aastal lasin ennast jooksjahaiguse pärast mesilastest nõelata. Nõelad pidasin võimalikult kauem ihus, et kõik mürk haava satuks. Et ma kohe selle järele kergendust tundsin, kordasin seda katset mõni aeg, lastes 4—6 mesilast päevas nõelata, nii et umbes 80 pistet sain. Järgmisel aastal hakkasin ma ise mesilasi pidama, ja mesilased nõelasid mind kui vilumatut algajat õige palju. Kuid sest saadik pole jooksja mulle enam mingit piina teinud, kuna ma varem selles töves hirmsasti kannatasin. Inimesed peavad võitma oma hirnu pistete eest, et seda head ja mõjuvat ravitsusabinõu kasutada. Paistetust võib ära hoida, kui pistekohta õige paksult niiske seebiga määrada.“ Mitmel pool arvatakse, et mesilasepiste ka tiisikust parandab, tuues

tõestuseks mesinikke, kelle hulgas pole peaaegu sugugi tiisikushaigeid. Kuid siin tähendab mesilasepiste küll vähem kui alaline töö värskes, puhtas õhus ja tervishoidlikud elamisviisid. On ju mesinikud enamasti kained inimesed, kes oma vaba aja meelsamini mesilaste juures veedavad kui kõrtsis. Pealegi saavad vilunud mesinikud väga harva nõelata.

Uus abinõu vähjahaiguse vastu.

Arstiteadus on kaua aega vähjahaiguse vastu tagajärjetut võitlust pidanud. Suuri lootusi selles võitluses pandi raadiumi peale, kuid nagu pärastpoole selgus, ei ole ka see ideaalne vahend selle hirmsa haiguse vastu.

Nüüd tuleb teade, et Jaapanis on vähjahaiguse vastu uus mõjuv rohi leitud, mida nimetatakse kartsinoliiniks. Uus rohi on üles leitud prof. Matsushito poolt ja saadakse ühest Hiinamaal kasvava taime „gi-tsung“ ekstraktist. Jaapanis on uue rohuga üle viietuhande katse tehtud, mille juures 60% kõigist juhustest on annud kas täieliku terveksaamise või suure parane-

mise. Inimese organismi toimetatult, hävitab kartsinoliin n. n. „vähja“, kasvava kude, sellega piiri pannes haiguse arenemisele. Ka sellel juhusel, kui rohu tõttu haigus täiesti paranenud pole, on konstateeritud siiski kasvaja tuntuvat vähenemist, mis muidu hädasohtlik on. Ainult niisugustel juhustel, kui haigus väga vananenud, ei avalda ka kartsinoliin enam mõju.

Huvitav on aga see asjaolu, et kartsinoliin siis õige vähe mõju avaldab, kui seda tarvitada haige juures, keda enne on raadiumiga arstitud.

—ste.

Suur lumi Tallinnas

veebbruarikuu lõpul.

*

Ülal:

Lumevedu Pikal tänaval.

*

Kõrval:

Lumerookimine Raekoja platsil.

Foto Rambach.

N A L I.

„Kuhu sa siis, Hans, nii kauaks jäid? Kas ma sulle ei öelnud, et sa koolist otse koju pead tulema?“

— „Ja, ema, ütlesid küll, aga seda sina ei öelnud, et ma kodunt otse sinna pean minema.“

*

„Olen kuulnud, et armuline proua köögitüdrukut vajab.“

— „Täna. Täna juba võtsin ühe ametisse.“

„Ah nii. Aga ehk tohin siis ülehommie veel kord küsima tulla.“

*

Igahommikused spordiharjutused. A: „Kui sa enese nii jõuetu tunned olevat, peaksid ju rohkem sportima; vähemalt mõned vabaharjutused igal hommikul.“

B: „Ma ajan ennast igal hommikul kümme korda voodis üles, et välja tulla, — ja lasen ennast ka kümme korda tagasi, et edasi magada!“

*

Mõistlik õmbleja. Proua: „Kuuled nüüd, õmbleja ei lubanud mulle enam ühtki kleiti õmmelda, enne kui sa temale arve oled kinni maksnud.“

Mees: „Tõesti mõistlik õmbleja! Selle otsuse eest kirjutan ma talle kohe tänukirja.“

Modern väljendusviis. „Mis arm sul seal otsa ees on?“

„Ah, — see on ainult minu viimase vastase teistsugune arvamine!“

*

Mõistlikud abielumehed. „Ma ei räägi oma naisele iial vastu.“

— Mina ka mitte; ootan ainult väheke, siis teeb ta seda juba isegi.

*

Vaesed abielumehed! A: „Oo naiste tigidust! Minu oma läks kuritahtlikult minu juurest minema!“

B: „Oo naiste tigidust! Minu oma jäi kuritahtlikult minu juure.“

*

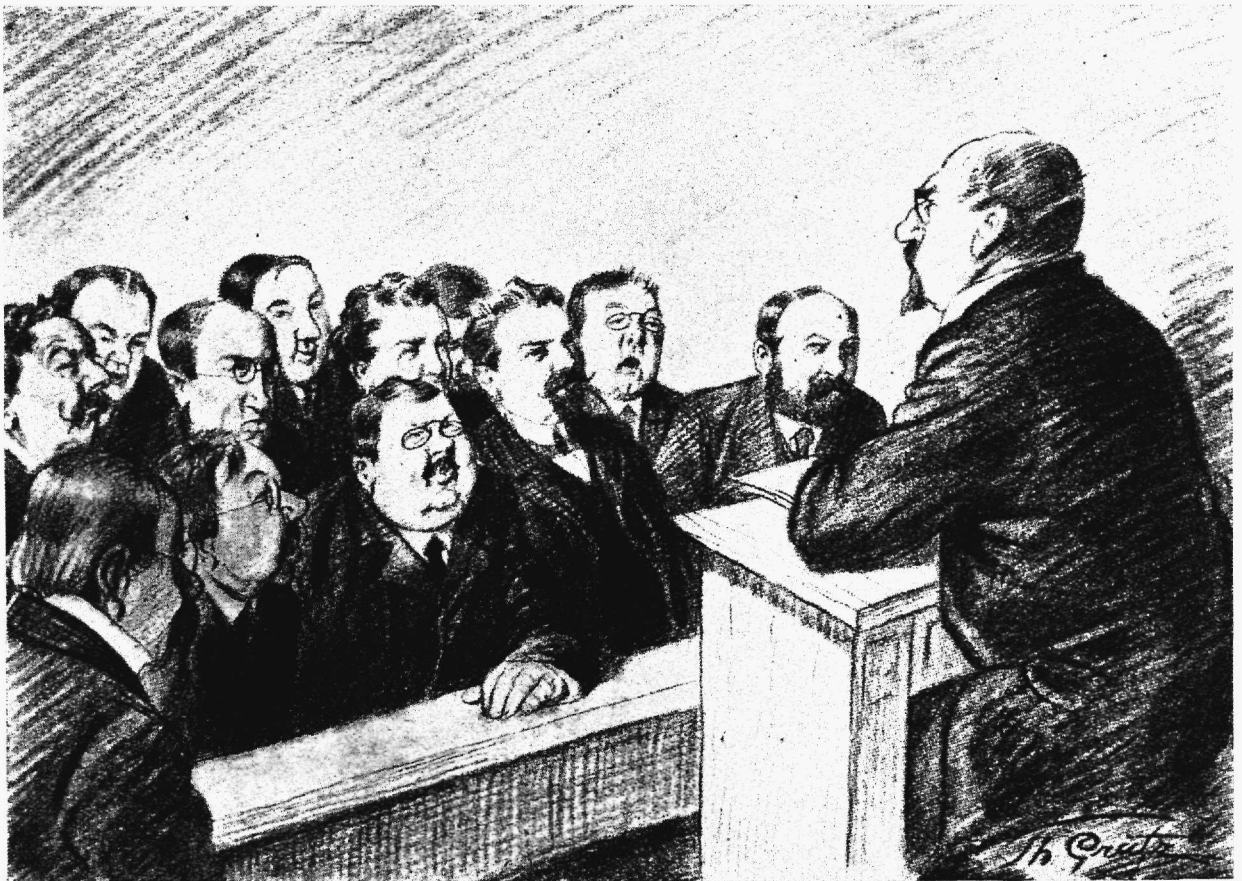
Väikesed nõudmised. „Otsite tööd? Hm, ja mul oleks teile tööd anda. Kas teil aga liig suuri nõudmisi pole?“

„Oh ei! Ma olen koguni vähese tööga rahul!“

*

Kaks hirmutust. Koolipoiss: „Oo häda küll! Kui ma oma koolitööd halvasti teen — peksab mind isa, ja kui ma nad hästi teen — suudleb mind vana inetu koolipreili.“

E T T E K Ä Ä N E.

„Lubage, herra professor, teie ütlesite oma kõne jooksul mitu korda: „Minu daamid ja herrad“, kuna siin ainult herrad on...?“

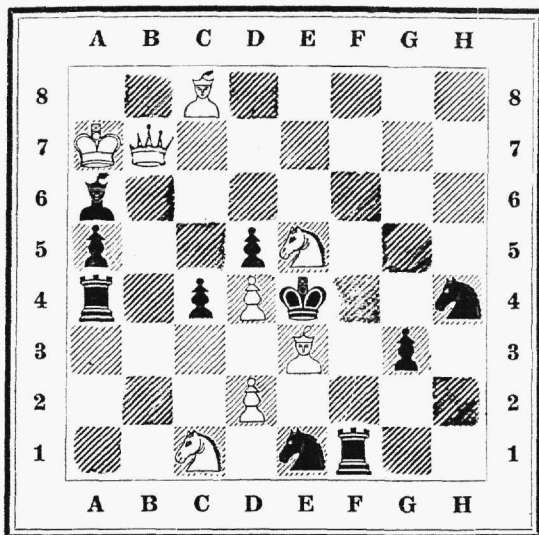
„Väga õige, aga ma silmasin teie hulgas mõnda vana naist...“

M A L E.

Ülesanne nr. 10.

Kokku seadnud K. Erlin.

Mustad.

Valged.

Valged: K a7, L b7, O c8 ja e3, R e1 ja e5, S d2 ja d4.

Mustad: K e4, V a4 ja f1, O a6, R e1 ja h4, S a5, c4, d5 ja g3.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Ülesande nr. 7 lahendus.

1. V f2 — f8, K a2 — b3,

2. L f1 — f7 annab matt.

1. (V f2 — f8), b4 — b3,

2. V f8 — a8 annab matt.

Oigeid lahendusi ülesande nr. 7 kohta saatsid: P. Valter ja Oskar Roodes (Tallinnast), Ed. Lind, Jonatan Viira, L. Soonberg, J. Rütšak ja F. Annik (Tartust), J. Hendrikson ja Joh. Kalmus (Vändrast), Martin Villemson (Pärnust), Lydia Lepik (Nõmmelt), Erich Dorbeck (Roela-Tarakverest); ülesande nr. 6 kohta: Martin Villemson ja Erich Dorbeck; ülesannete nr. 3, 4 ja 5 kohta: M. Villemson.

Malenurga kirjakast.

Mitmele lahendussaatjale. Teie lahendus 1. O c6—d5+ ei vii sihile; mustad vastavad b4 — b3.

A. B.

Kirjavastused.

J. K. T—s. Teie mitmest saadetusest kõlbas ehk ainult mõnikümmend rida tarvitamiseks. Ka saadetud pildid ei kõlba.

A. L. H—s. „Rännakul“ ei kõlba.

E. R. Siin. „Rannal“ ei kõlba.

V. H. T—s. „Seitse poeesi“ ja „laast“ täiesti kõlbmatud.

E. K. P—s. „Ajalehe võimised“ kõlbmatu.

W. H—b. U—s. Kõik kõlbmatu.

Erna V—s. „Tormisel teel“ ja pisarad ei kõlba meile.

K. T. Siin. „Põrgu valu“ ja kõik muu kõlbmatu. Ei maksa jätkata.

L. J—ht. Tartus. „Heitlemised aate eest“ korralikult taotud salmid, mis avaldamiseks täiesti kõlbmatud. Teie varemini saadetud luuletuste kohta oli läinud aastal „Aos“ nr. 14 kaunis selge vastus. Kui Teie aga

sellest ometi aru ei saanud, siis kordame siin, et nad täiesti kõlbmatud on. Huvitav on Teie kirjas koht:

„Minul on teoksil „Prohvet Mooses, tema hingeelu ja vaimuhaigus“. Valmis on esimene osa — 292 neljarealist salmi; 1 ja 3 rida 16 silpi, 2 ja 4—15 s. Teine osa saab samamööduline olema, salvide arv ka umbkaudu veel teadmata. Selle teose väärtus on suurem, kui „Aadama ja Eeva“ oma. Ta on hingeteadusline, osalt kohtulik arstiteadusline ja osalt juriidiline.“

See tõestab jälle, nagu juba konstateerisime, et Teil suur visadus ja palju energiat on. Aga meile seda kriminaalset suurteost vist saata ei maksa.

A. G. O—s. Ei.

E. V. H—s. Oletate õieti, et teie luuletusega samuti läheb, kui Taavet Soovere kirjutustega. Põhjused ka needsamad.

O. J—n. T—s. „Ohvitser ja kaks santi“ ning „Vanatühi“ ei kõlvanud meile; andsime edasi.

A. K. Teie kirjutate nii peent käekirja, et väga raske on lugeda. Parandamiseks ei ole aga ärtes ega ridade vahel sugugi ruumi. „Lumevaiba-alustest elu-oludest“ jääb tarvitamata.

K. L. K—s. Katke romaanist „Mäe-Otsa omad“ veel väga roheline. Ei.

A. W—k. A—s. „Iseendast“ — labane veste. Ei.

Epy M. E—s. Väga kiiduväärt, et „oma luuletatud“ salme vähe teete. See, mis saatsite, kõlbas paberikorvi.

Toim. tulnud kirjandus.

Villem Nano. **Tasapinnaline Trigonomeetria.** Tallinn. Kirjastus A.-S. „Varrak“. 1923. 100 lehek.

J. Lang. **Füüsika õpperaamat algkoolidele.** 3. par. trükk. Kirjastus A.-S. „Varrak“. Tallinnas, 1923. 144 lehek.

P. Ovidij Nasonis **Metamorphoses.** I. Tekst. II. Seletused. Kirjastus A.-S. „Varrak“. Tallinnas, 1923.

A. H. Tammsaare. **Varjundid.** Novell. Teine trükk. Kirjastus A.-S. „Varrak“. Tallinnas, 1924. 128 lehek. Hind 130 mk.

Bernhard Linde. **Saksa antoloogia.** II. Kogu valitud novelle. Kirjastus A.-S. „Varrak“. Tallinnas, 1923. 160 lehek. Hind 150 mk.

Marta Lepp. **1905. aasta järellained.** Mälestused II. Kirjastus A.-S. „Varrak“. Tallinnas, 1923. 132 lehek.

Jaan Kärner. **Ärkamisäagne Eesti ühiskond.** Mõningaid jooni. Sõnavara kirjastus. Tartus. 70 lehek.

Georg Naelapea. **Krimmi ja Kaukasuse päikesemail.** Sõnavara kirjastus. Tartus 1923. 68 lehek.

Eduard Vilde. **Kogutud teosed.** V anne. Nali ja pilge I. Arapõletatud peigmehed ja teised jandid. 1923. Kirjastus A.-S. „Varrak“, Tallinn. 237 lhk. Hind 220 m.

Eduard Vilde. **Kogutud teosed.** XIV anne. Novellid VII. Kännud ja käbid. „Linda“ aktsiad. 1924. Kirjastus A.-S. „Varrak“, Tallinn. 295 lhk. Hind 290 mk.

Naiste töö ja elu ja käsitööleht. Nr. 1. Jaanuar 1924. P. Rosegger. **Kui ma alles poisijõmpsikas olin.** I ja II anne. Tõlkinud E. J. Noor-Eesti kirjastus. Tartus 1923. Kummagi ande hind 125 marka.

Noor-Eesti **Almanak 1924.** Noor-Eesti kirjastus. Tartus 1924. Hind 25 marka, paremal paberil 40 marka.

„Looming“ nr. 1 (jaan. 1924.) ilmunud.

Sisu:

- J. Kärner: Autobiograafiline poeem.
 J. Jaik: Iaaniöö. Muinasjutt.
 R. Roht: Kurgsoo. Romaan.
 A. Roose: Eduard Bornhöhe. Artikkel.
 F. Tuglas: Oskar Rootsmann. Artikkel.
 N. Andresen: Eesti ilukirjandus. 1923. ülevaade.
 E. Hubel: Vilde enne ja nüüd. Arvustus.
 A. Adson: Viimased erakordsed teatrietendused Tallinnas. Arvustus.
 J. Genss: Esimene kubistide näitus. Arvustus.

Sel „Ao“ numbril on kaasandeks pilt kunstnik J. Koorti graniitkujust: „Mehe pea“.

Õiendus.

Viimases nr-is oli instruktor Johanson'i pildi all „Aleksander Johanson“, oleks aga pidanud olema „Ado Johanson“.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Helsingi riidekauplus,

Tallinn, W. Karja tän. 7. Telef. 1209.

Maitserikas ja suur valik kõigist tarvilikest riidekaupadest. — Hinnad odavad.

Foto K. Akel & Ko.

Endine A. Reisberg.

Rataskaevu tän. 2. Telef. 17-64.

Valmistab maitserikkalt ja meeldivalt:

Portreesid — postkaartest kuni kõige moodsamate tööstusviisideni.

Suurendusi — elusuuruseni.

Grupid — kuni 120 inimeseni.

Ateljee on kõige suurem Eestis, kõige täielikumalt tehniliselt varustatud, mis võimaldab lastest momentseid võtteid.

Ruumid avarad ja eraldi riietustuba tarvitada.

Pildistus väljaspool ateljeed sündmustest, ehitustest, vabrikutest ja tööstustest, spordist ning surnutest.

Kunstvalguseks oma lambid kuni 6000 küünlani.

!! Hinnad väga mõõdukad !!

Ilmus trükist!

Ilmus trükist!

Eduard Vilde

KOGUTUD TEOSSED

Neljasteisikümnes anne: Novellid VII: **Kännud ja käbid. «Linda» aktsiad.**

Hind 290 mrk., köites 325 mrk.

Seni ilmunud anded:

1. anne. Novellid I: **Kurjal teel. Musta mantliga mees.** Hind 140 mrk., köites 180 mrk.
2. anne. Romaanid I: **Teravad nooled.** Hind 200 mk., köites 240 mk. 3. anne. Novellid II: **Lina-Mai. Mägede poeg. Jobu. Leeni. Kõie pealt.** Hind 160 mrk., köites 200 mrk.
5. anne. Nali ja pilge I: **Arpõletatud peigmehe** ja teised jandid. Hind 220 mk., köites 260 mk.

*** Ilmumisel: ***

4. anne. Romaanid II: **Kaks sõrme.** 16. anne: **Külmale maale.**

Raamatuid on saada igas paremas raamatukaupluses. Neile, kes raamatute hinna rahas ehk postmarkides kirjastusele saadavad (Tartus, Rütüli tän. 26, Tallinnas, S Tairari tän. 1) saadetakse raamatud postikaudu kuludeta kätte.

Kirjastus A.-S. «Varrak».

Tartu — Tallinn.

EESTI PANK

Osakonnad kõigis maakonnalinnades

Arvete seis 31. jaanuaril 1924. a.

Aktiva		Passiva
Kassa:		
a) pangatähed	522.631.000,—	Põhikapitaal
b) riigikassatähed, vahetusraha jne.	707.604.427,88	Tagavarakapitaal
Väärtpaberid		Amortisatsioonkapitaal
Välisvaluuta	65.243.074,—	Pangatähed
Laenuv välisvaluutas	195.418.860,50	Riigikassa
Diskonteeritud vekslid	328.443.578,—	Hoitusummad
Kontokorrent arved	1.638.338.832,50	Väljamaa korrespondendid „Nostro“
Garantiide ja akkredit. laenuv	2.597.415.776,—	Korrespondendid välisvaluuta „Loro“
Väljamaa korrespondendid „Nostro“	725.858.163,—	Korrespondendid „Loro“
Korrespondendid „Nostro“	491.144.815,—	Garantid
Korrespondendid välisvaluuta „Loro“	4.333.790,—	Akkreditiiivid
Korrespondendid „Loro“	207.165.743,—	Osakonnad
Osakonnad	6.506.889,—	Mitmesugused arved
Mitmesugused arved	401.552.615,24	1923. aasta puhaskasu
	47.447.071,62	
	7.999.104.635,74	
		7.999.104.635,74

Väärtused depooos 475.632.981,52
 Inkasso dokumendid . . . . . 483.009.235,—

Juhatus.

Pank toimetab kõiki pangaooperatsioone kodu- ja väljamaal: võtab raha hoiule, diskonteerib vekslid ja annab laene, ostab väärtmetalle, ostab ja müüb välisvaluutat, võtab oma peale raha edasisaatmise ja dokumentide inkasso, annab välja maksumähti iga soovitava summa peale ja vahelab neid oma osakondades sularaha vastu jne.

Korrespondendid -- kõik suuremad väljamaa pangad.
 Operatsioonid Venemaal -- Gosbank'a kaudu.

on kõige parem
saapakreem

Ladu:

**H. GRAF &
E. JÜRGENS**
Tallinn, Narva mnt. 31.

„Lux“ Rootsi „Lux“
puhastamisaparaat

„Lux“

puhastab hügieeniliselt ruttu,
puhtalt ja põhjalikult.

On kõige odavam tööjõud.

Nõudke „Lux“i käsitamiseviisi
näitamist. Ostusundi ei ole.

Ainuesitaja Eestis

Felix Zimmer

Tallinn, Kuninga tän. 2, kõnetr. 18-30.

A/s. V. SCHNEIDER ja Ko., Tallinnas,

ESTOONIA PUIESTEE 19,

Telefonid:

kontor: 18-42
tehnikaosakond: 26-24

kauplus: 4-01
vabrik: 4-02

Soovitab ladust võistlemata
headuses odavate hindadega;

kõiksuugu ehitustarbeaineid: **katusepappi, tõrva, plekki, ukسلukke, hingi, pliidiraudu, shiibrid, ahjuuksi, naelu, rauda j. n. e.;** kõiksuugu **põllutööriistu** ja **masinaid** igaks tööstusharuks. **Sahainad, naelad ja vankriassid** valmistatakse oma vabrikus.

Kõik ostavad

A/s. V. Schneider ja Ko. juurest.

Tõkkool ja õppekool. Kasvatus-teadus-
line teos. C. H. Niggol. Hind 50 mk.

Maria Montessori meetodi äraaldused.
Kasvatuslik süsteem. C. H. Niggol. Hind
60 mk.

**Meie jõumajanduse sihtjooned tule-
vikus.** Prof. A. Kink. Hind 40 mk.

Tartu-Pihkva ja Narva veetee. Prof.
A. Kink. Hind 40 mk.

Lõhkeained. I osa. D. Buxhoevden. Hind
100 mk.

Parlament. Riigiteadus. H. V. Gerlach.
Tõlk. P. Grünfeldt. Hind 35 mk.

**Mida võiks igatüks suguhaigustest
teada.** Dr. A. Rütman. Hind 75 mk.

Kuidas kunstlikult nooreks saada.
Loodusloolised uurimused. Prof. Steinach.
Hind 30 mk.

Täielik malemängu õpetus. A. Bur-
meister. Hind 135 mk.

Nahksuka jutud. I indiaanilugu. F. Co-
per. Tõlkinud J. Sander. Hind 135 m.

Prints ja kerjus. Romaan. Mark Twain.
Tõlkinud A. Oras. Hind 130 mk.

Välkkesed rõõmud ja mured. Muinas-
jutud. G. Galina. Tõlkinud E. Jõgi.
Hind 120 mk.

Frithjof. Norra rahvaeepos. Ümber jutus-
tanud P. Grünfeldt. Hind 75 mk.

Minu kodust. Lasteraamat. J. Lattik.
Hind 130 mk.

Lapsepõlve Kungla. Lood ja lallitused
lastele. K. E. Sõöt. R. Kiviti illustused.
Hind 130 mk.

Kolm muinasjuttu lastele. Z. Topelius.
Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 m.

Jānes Vemmalsaare juhtumised. Anni
Svan. Soome keelest tõlkinud L. Luiga.
Hind 80 mk.

Jaunart Jauram. Lasteraamat. K. A.
Hindrey. Hind 70 mk.

Jaunart Jaurami jõngermannid. Laste-
raamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mk.

Jõngermannide jandid. Lasteraamat.
K. A. Hindrey. Hind 60 mk.

Vallatused ja riukad. Kuus lõbusat
lugu. Piltides kujutanud Wilhelm Busch.
Eestistanud Endor Tendor. Hind 160 m.

Kahupea Kaarel. Pildiraamat 3-6-a.
lastele. Dr. H. Hoffmann. Eestistanud
Endor Tendor. Hind 140 mk.

Omal jõul edasi. Karakteri kasvatusline
lugemine. Gizyk, Paul. v. Tõlkinud G.
E. Luiga. Teine trükk. Hind 150 mk.

Taeva-Kääbus. Muinasjutt-broshüür. J. Oro.
Ilustanud Gori. Hind 30 mk.

Saadaval pealadus

T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses

Jaani t. nr. 6. Krediit-Panga majas,
ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes

ning paremates raamatukauplustes.

**Ainukene korralikult iga nädal ilmuv rahvalik-teaduslik
ja ilukirjandusline pildiajakiri**

A G U

Tellimine 1924. a. peale

Ühe aastaga on ajakiri „AGU“ nii lahkelt vastuvõttu leidnud ja nii rohkesti lugejaid võitnud, et väljaandja osa-ühisus ja toimeetus endid kohustatud tunnevad olevat eeloleval aastal veel suurema hoolega ajakirja huvitavuse ja sisu väärtuse tõstmise eest hoolitsema.

„AGU“ on esimesel aastal oma kaastöölisteks võitnud suurema hulga tähtsamatest Eesti kirjanikkudest ja nooremaid ning vanemaid teadlasi. See on vaimliseks kindlustuseks ajakirja „Ao“ väärtuse, mitmekesisuse ja huvitavuse tõstmisel. See võimaldab meile ülesande eduka täitmise: kirjandust, teadust ja kunsti rahvalikul kujul rahva sekka laiali kanda.

„AGU“ toob 1924. a. iga numbriga värvi-üldpildi Eesti või väljamaa tähtsamate kunstnikkude maalist. Kuna kunstnikkude pildid muidu kümned või sajad tuhandet maksavad, nende reproduktsioonid aga eraldi ostes sajad margad, saavad „Ao“ lugejad neid ilma hinnata ja võivad nendega oma kodu kaunistada.

Peale selle toob „AO“ iga number hulga pilte kõigest tähtsamatest sündmustest. Iseäranis tahame eeloleval aastal sündmustest ja tegelastest Eestis pilte tuua.

Igas numbris paar **naljapilti**.
Igas numbris toob „AGU“ ühe või kaks lühemat **huvitavat juttu**, algupärast või tõlget.

Igas numbris mitu **rahvalik-teaduslist arusaadavalt ja huvitavalt kirjutatud lugemist**, mille juures seletavad pildid.

Igas numbris „**Mõndasugust**“, mille alla koondatud huvitavad uudised kõigilt teaduse-aladelt ja igasugu huvitavad lühemad palad, mida keegi lugemata ei jäta.

Valitud **nali ja naljapildid** Euroopa parematest naljalehtedest.

Igas n-ris **male-osakond**.

Uuest aastast algas „AOS“ haruldaselt põnev romaan

„VIIMNE PÄEV“.

Suured katastroofid (sõjad, maavärisemised, revolutsioonid j. m.) on juba ligi kümme aastat rahvaid põnevuses hoidnud ja ennustused ilma lõpu kohta lähevad ikka sagedamaks. Kuidas maailm hukka läheb ja mis sugune meeoleolu inimkonda ja üksikuid inimesi viimse päeva eel valdab, seda kirjeldatakse nimetatud romaanis haruldase tõsiduse, elavuse ja põnevusega.

„A O“ tellimise hind:

ühes kuus	120 mk.
kahes „	240 „
kolmes „	360 „
kuues „	720 „
Üksik number	30 „

Tellimisi võtab vastu „Päevalehe“ kontor, Tallinn, Pikk t. 2. Peale selle võib „AGU“ tellida raamatukaupluste ja kõigi vabariigi postkontorite kaudu.

Kirjade aadr.: Tallinn „Agu“.

Väljaandja:

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus („Päevaleht“)